

ÇEŞİTLİ YÖNLERİYLE AVRUPA BİRLİĞİ VE TÜRKİYE

Zeynel MORDOĞAN

1 - BAŞLICA ULUSLARARASI EKONOMİK BİRLEŞME ŞEKİLLERİ

Ekonomik bütünleşmeye taraf olan ülkelerin arzuladıkları birleşme ve yakınlaşma derecesine göre çeşitli aşamalardan geçebilir. Söz konusu aşamalar, en zayıf bütünleşme çabasını yansıtanlardan başlayan bir sıra içinde aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

- a - Ekonomik İşbirliği Anlaşmaları
- b - Serbest Ticaret Sahaları
- c - Gümrük Birliği
- d - Ortak Pazar
- e - Ekonomik Birlik
- f - Ekonomik ve Parasal Birlik
- g - Siyasal Bütünleşme

2 - AVRUPA'DA BİR BİRLİK YARATILMASI FİKRİNİN HAYATA GEÇİRİLMESİ

(II. Dünya Savaşı Sonrası)

Fransız Dışişleri Bakanı Robert Schuman, 9 Mayıs 1950 tarihinde, Fransa ile Almanya arasındaki kömür ve çelik kaynaklarının birleştirilmesini, savaş sanayinin temel girdileri olan bu maddelerin üretim ve kullanımının uluslar üstü bir organın sorumluluğuna bırakılmasını önermişti. Schuman Planı olarak bilinen bu planı Almanya'nın kabul etmesinden sonra, İtalya, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg'unda Fransız önerisine olumlu cevap vermesinden sonra Avrupa'da politik bir birleşmeye yönelik hareket niteliğindeki Schuman Planı'na olumlu yaklaşmışlar ve altı ülke arasında demir-çelik ürünlerinde bir ortak pazar yaratmaya yönelik görüşmelere, 20 Haziran 1950'de başlamışlardır. ⁽¹⁾

Ülkelerinin katılımına açık olacaktı. Yaklaşık bir yıl sonra 18 Nisan 1951'de Almanya, Belçika, Fransa, İtalya, Lüksemburg ve Hollanda tarafından imzalanan Paris Antlaşması ile Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) (ECSC) kuruluyor ve böylece Avrupa Topluluğunun temeli atılmış oluyordu.

Antlaşmanın 25 Eylül 1952'de yürürlüğe girmesiyle Schuman Planı gerçekleşti. Ku-

(1) Karluk, Rıdvan , 'Avrupa Birliği ve Türkiye', 1994 baskısı s. 4,5,6,7

rucu ülkeler yeni topluluğun, sonuçta bir Avrupa Anayasası'na varacak daha ileri düzeyde bir siyasal bütünleşmenin çekirdeği olacağını ümit ediyorlardı. Bu arada Ekim 1950'de Fransa sonradan Pléven planı olarak anılan girişimle bir Avrupa Savunma Topluluğu (AST) (EDC) düşüncesi ortaya attı. Kore Savaşı'nın patlak vermesi ve Doğu – Batı gerginliğinin tırmanması, özellikle Fransızlar açısından Almanya'nın ulusal bir orduya sahip olmasını kabul etmek mümkün değildi. Bulunan çözüm yolu Almanya'nın yeniden silahlanması durumunda uluslararası bir Topluluğa –askeri açıdan – bağlanarak yeterli denetim altında tutulmasıydı. Fransız Ulusal meclisi Ağustos 1954'te Antlaşmayı onaylamayı reddedince bu düşünceden tümüyle vazgeçildi.

- 1957 yılında altı Batı Avrupa ,devleti (Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda, Lüksemburg ve İtalya) arasında imzalanan ve 1 Ocak 1958 tarihinde yürürlüğe giren 'Roma Antlaşması' ile AET kurulmuştur.

AET'nin nihai hedefi Avrupa'nın siyasal bütünlüğe ulaşmasıdır. Bu hedefe varmak için öngörülen ekonomik dengeyi sağlamak üzere, ilk araç olarak üye ülkeler arasında malların, hizmetlerin, sermayenin ve emeğin serbestçe dolaştığı bir ortak pazar ve gümrük birliği kurulması öngörülmüştür. Roma Antlaşması'nın 2 nci maddesinde AET'nin hedefi "Topluluğun görevi, ortak pazarın kurulması ve üye ülkelerin ekonomik politikalarının giderek yaklaştırılması suretiyle, Topluluğun bütünü içinde ekonomik etkinliklerin uyumlu olarak gelişmesini, sürekli ve dengeli bir yayılmayı, artan bir istikrarı, yaşam düzeyinin hızla yükseltilmesini ve birleştirdiği devletler arasında daha sıkı ilişkileri gerçekleştirmektir" şeklinde özetlenmiştir.

Messina'da, 1-2 Haziran 1955 tarihinde düzenlenen konferansta iki yeni Avrupa Topluluğu'nun daha kurulması kararlaştırılmıştır. uzun süren görüşmeler ve teknik çalışmalardan sonra 25 Mart 1957'de, bu kez Roma'da imzalanan Antlaşmalar ile AET ve EURATOM kurulmuştur. EURATOM'un amacı, atom enerjisinin barışçı amaçlarla kullanımını geliştirmektir. Antlaşmanın 1 inci maddesi çerçevesinde EURATOM'un temel hedefi, nükleer endüstrinin süratle kurulması ve gelişmesi için gerekli şartların gerçekleştirilmesi yolu ile üye ülkelerin hayat seviyelerinin yükseltilmesi ve diğer ülkelerle ilişkilerin geliştirilmesi olarak özetlenmektedir.

3 - AVRUPA TOPLULUKLARININ GELİŞİMİ VE GENİŞLEMESİ

Roma Antlaşması'nın 1958 yılı başında yürürlüğe girmesinden sonra, her üç Topluluk (AKÇT, EURATOM, AET) bakımından, özellikle de Roma Antlaşması'nın uygulanması açısından başarılı olarak nitelendirilebilecek bir dönem başlamıştır.

Üye devletler arasındaki gümrük birliği, Roma Antlaşması'nda öngörülen tarihten bir buçuk yıl önce, 1 Temmuz 1968'de gerçekleşmiş, ulaştırma ve enerji alanlarındaki gecikmelere rağmen AET, 'geçiş dönemi' adı verilen ilk uygulama devresinin sonunda 31 Aralık 1969 tarihinde Antlaşma ile saptanan hedeflerin çoğuna ulaşmayı başarmıştır.

Diğer taraftan, 1969 yılında La Haye’de yapılan Zirvede, Topluluklara katılma talebinde bulunan İngiltere, İrlanda, Danimarka ve Norveç ile konuya ilişkin müzakerelerinin başlatılması kabul edilmiştir. İki yıl süren müzakerelerden sonra İngiltere, İrlanda ve Danimarka tam üye olarak, 22 Ocak 1972 tarihinde Topluluğa katılmışlar, Norveç’in katılma anlaşması ise, ülkede yapılan bir referandum ile reddedilmiştir. 1981 yılında Yunanistan’ın da Topluluğa katılmasıyla üye sayısı 10’a çıkmıştır. 1.1.1986 tarihinde İspanya ve Portekiz’in katılmasıyla Topluluğun üye sayısı 12’ye yükselmiştir.

Topluluğa üye ülkelerin sayısının 12’ye yükselmesi sonrasında, üyelik için başvuruda bulunan ülkelerin sayısında da artış gözlenmiştir. Türkiye’nin 14 Nisan 1987 tarihinde Topluluğa tam üyelik başvurusunda bulunmasının ardından, 17 Temmuz 1989’da Avusturya da müracaatta bulunmuştur. 4 Temmuz 1990’da Kıbrıs Rum Kesimi, 16 Temmuz 1990’da Malta, 1 Temmuz 1991’de İsveç, 18 Mart 1992’de Finlandiya, 20 Mayıs 1992’de İsviçre, 25 Kasım 1992’de Norveç, 31 Mart 1994’de Macaristan, 5 Nisan 1994’de Polonya, 22 Haziran 1995’de Romanya, 26 Haziran 1995’de Slovakya, 13 Ekim 1995’de Letonya, 24 Kasım 1995’de Estonya, 8 Aralık 1995’de Litvanya, 14 Aralık 1995’de Bulgaristan, 17 Ocak 1996’da Çek Cumhuriyeti, 10 Haziran 1996’da Slovenya bu doğrultuda karar almışlardır. 1 Ocak 1995 tarihi itibarıyla, daha önce Avrupa Serbest Mübadele Bölgesi (EFTA) üyesi olan, Avusturya, Finlandiya ve İsveç AB’ne tam üye olmuşlardır.

4 - AVRUPA EKONOMİK TOPLULUĞU VE AVRUPA BİRLİĞİNİN AMAÇLARI

Topluluğun görevi (Roma Antlaşması md.2), bir ortak pazarın kurulması (Tek Pazar) ve üye devletlerin ekonomi politikalarının zamanla yaklaştırılması yoluyla, Topluluğun tümü içinde ekonomik etkinliklerin uyumlu olarak gelişmesini, sürekli ve dengeli yayılmasını, istikrarın artmasını, hayat seviyesinin hızla yükseltilmesini ve birleştiği devletler arasında daha sıkı bir işbirliğini gerçekleştirmektir.⁽²⁾

Tek Pazar’ın gerçekleştirilmesinin önündeki engelleri ise üç ana başlık altında sınıflandırmak mümkündür:

- Fiziki engeller: Topluluk içi sınır kapılarındaki beklemler, gümrük kontrolleri ve bunun gereği kırtasiyecilik gibi.
- Teknik engeller: Örneğin, ulusal düzeyde himaye edilen kamu ihaleleri piyasasında farklı ürün standartlarının, teknik şartnamelerin ve çatışan birtakım ticari yasaların (mevzuatın) mevcudiyeti gibi.
- Mali engeller: Özellikle farklı KDV oranları ve tüketim vergileri gibi (sigara, içki, ispiro vs.) uygulamalar.

(2) ‘Avrupa Birliği ve Türkiye’, 1994 baskısı 6,7

5 - AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KURUMLARI

Buraya kadar ki kısmı özetlersek, Avrupa Birliği barışı korumak ve ekonomik ve sosyal ilerlemeyi pekiştirmek amacı ile bir araya gelmiş 15 üye devletten oluşur. Birliğin içinde ortak kurumları bulunan üç Topluluk yer alır. Bunların içinde ilk kurulanı (1951 tarihli Paris Antlaşması ile (AKÇT) olmuştur. Daha sonra (1957 tarihli Roma Antlaşması ile) Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Avrupa Atom enerjisi Topluluğu kuruldu. Topluluklar bu sürecin sonunda Üye devletler arasındaki bütün iç sınırları kaldırarak tek bir pazar kurdular. 1992'de Maastricht'te imzalanıp 1 Ocak 1993'te yürürlüğe giren Avrupa Birliği Antlaşması (Maastricht Antlaşması) ile ekonomik ve parasal birlik doğrultusunda ilerleyen ve belirli alanlarda hükümetler arası işbirliğini içeren bir Avrupa Birliği kuruldu.

Birliği yöneten kurumlar, Asli yapısal kurumlar ve İşlevsel Kurumlar olmak üzere 2'ye ayrılır:

1- Asli yapısal Kurumlar: Demokratik yollarla seçilen Parlamento, Üye Devletleri temsil eden ve Bakanlardan oluşan Konsey, Avrupa Devlet ve Hükümet başkanları Do-ruğu (Zirvesi), Antlaşmaların koruyucusu olan Komisyon, Topluluk hukukuna uyulma-sını sağlayan Adalet Divanı ve Avrupa Sayıştayı. Asli Yapısal Kurumlar; yasama, yü-rütme, yargılama ve denetleme yetkisini Devlet gibi kullanırlar. Yasama yetkisini AB Bakanlar Konseyi, Yürütme yetkisini AB Komisyonu, Siyasi denetlemeyi AB Parla-mentosu ve Yargılama yetkisini AB Adalet Divanı yapar.

2 - İşlevsel Kurumlar: Ekonomik ve Sosyal Komite, Bölgeler Komitesi, Avrupa Merkez Bankası, Avrupa Ombudsmanı ve Birliğin dengeli gelişimine katkıda bulunan projelerin finansmanını kolaylaştırmak amacıyla kurulmuş bir Avrupa Yatırım Banka-sı bulunmaktadır.

6 - AVRUPA BİRLİĞİ BÜTÇESİ

AB genel bütçesinin hazırlanmasında ve uygulanmasında bütçenin denkliliği ilkesine kesinlikle riayet edilmektedir. Toplanacak gelirlerden fazla harcama yapılmasını yasak-lar. Yani borçlanmaya gidilerek açık bütçe yapılması yolu kapatılmıştır.

Bütçenin kaynaklarının %65'ini ise tarımsal prelevmanlar, Ortak Gümrük Tarife-si'nden sağlanan %90'lık pay, Üye Ülkelerin KDV matrahının %1.4'ü geri kalan %35'ini Üyelerin GSMH' sının büyüklüğü ile orantılı olarak verdikleri paylar oluştu-rur. Uygulanan bütçeyi AB Sayıştay'ı denetler.

TÜRKİYE AVRUPA TOPLULUĞU İLİŞKİLERİ

1) TÜRKİYE – AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİNİN TARİHİ

1 – 1) Atatürk'ün Batıya Bakış Açısı

Türk toplumunda geçen yüzyılda Tanzimat ile başlayan Batıya açılma ve Batılılaşma, Atatürk'ün çizdiği çerçeve içinde yeni Cumhuriyetin de kabul ettiği ilkelerden biri olmuştur. Cumhuriyeti kuran Atatürk, Türk Devletinin, bilimde ve devlet yönetiminde, güzel sanatlarda, ekonomik hayatta, tarımda, ticaretle, kara, deniz ve hava ulaştırmasında dünya üzerinde en ileri seviyede bulunan Avrupa uygarlığına katılmamasının, bu uygarlığın altında ezilmesine yol açacağına dikkat çekmiştir.

Büyük Önder, Türkiye'nin çağdaş bir toplum yapısına kavuşması ve ileri uygarlık seviyesine ulaşmasında, bütün askerlik hayatı boyunca savaştığı Batılı ülkelerin yaratmış olduğu uygarlığın dışında kalmasını hiçbir zaman arzu etmemiştir. 29 Ekim 1923 tarihli konuşmasında ise, bu konudaki kesin ve açık tercihini yapmıştır: "Memleketimizi asrileştirmek istiyoruz. Bütün çalışmamız Türkiye'de asri binaenaleyh batılı bir hükümet vücuda getirmektir. Medeniyete girmek arzu edipte Batıya yönelmemiş millet hangisidir?"

Atatürk'e göre; uygarlık yolunda yürümek ve başarıya ulaşmak hayat şartıdır. Bu yol üzerinde duranlar veya bu yol üzerinde ileri değil geriye bakmak cehil ve gafletinde bulunanlar, genel uygarlığın çağlayan seli altında boğulmaya mahkumdurlar.

Genç Türkiye Cumhuriyeti, Atatürk'ün düşüncelerine paralel bir şekilde Onun izinde giderek kendini Avrupa uluslarına bağlayan ekonomik ve politik ilişkilerini hiçbir zaman kesmemiş, tarihte olduğu hatayı bir daha tekrar etmemiştir.⁽³⁾

1 –2) Avrupa Ekonomik Topluluğuna Ortak Üyelik Başvurusu

Avrupa Ekonomik Topluluğu 1 Ocak 1959 yılında Roma Antlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte kurulmuş oldu. Yunanistan'ın Ortak Üyelik başvurusunu takiben, Kapitalist dünyaya karşı verdiği savaşa zarar getirmeksizin Avrupa'ya ulaşmayı amaçlayan bir lider olan Atatürk'ü izleyen Cumhuriyet yönetimlerinden Adnan Menderes Hükümeti, Cumhuriyetin kuruluşundan 36 yıl, Roma Antlaşması'nın yürürlüğe girmesinden ise 19 ay sonra, Batının en önemli ekonomik kuruluşu olan AET'na Roma Antlaşması'nın 238. Maddesi uyarınca "Ortak Üye"(associate member) olmak için 31 Temmuz 1959'da Topluluklar Konseyi'ne başvurmuştur.

Türkiye'de Yunanistan'dan sonra (15 Mayıs 1959) AET'na "ortak üye" olmak için başvuran ikinci ülkedir. Şüphesiz bu başvuruda Yunanistan'ın yalnız bırakılmaması görüşü, en önemli faktör olmuştur. Nitekim zamanın Dışişleri Bakanı Fatih Rüştü Zor-

(3) Karluk, Rıdvan, 'Avrupa Birliği ve Türkiye,' 1994 bas. s. 263,264

lu'nun, "Yunanistan kendisini boş bir havuza atsa bile onu yalnız bırakmaya gelmez, te-reddüt etmeden sizde atlayacaksınız" sözü, Türkiye'nin başvurusunun arkasında yatan temel sebebi açıklamaktadır. O zamanki genel görüş, Türkiye'nin Batı Toplumu içindeki yerini alması ve Yunanistan'ın yalnız bırakılmaması idi. Nitekim Dışişleri Bakanı Fatih Rüştü Zorlu, 1959 Mart ayında makamında görüştüğü 6 AET Büyükelçisine, "Yunanistan'la Türkiye'yi nasıl karşılaştırırsınız? Küçük bir ülkenin potansiyeli ile Türkiye'ninki bir mi?" diye sorunca, kararlılık karşılığını bulmuş ve AET, Atina ile Ankara arasında bir denge arayışına girmiştir.

Yunanistan ile 1 Mart 1960'ta ortaklık görüşmelerinin başlamasının ardından, 21 Nisanda her iki ülkenin başvurularının paralel süreçlerde ele alınması kararlaştırılmıştır. Türkiye'nin müzakere sürecine ilk engel 27 Mayıs 1960 darbesi olmuştur. Fransa Cumhurbaşkanı General De Gaulle, Menderes, Zorlu ve Polatkan'ın idam edilmeleri üzerine Türkiye ile ilişkilerin dondurulmasını istemiştir. Türkiye, demokratik rejimden kopmanın Batı Avrupa'dan da kopmak anlamına geldiğini ilk defa somut bir şekilde görmüştür.

1 – 3) Başvuru Sonrası Görüşmeler

Türkiye ile Topluluk arasında bir ortaklık yaratan Ankara Antlaşması'nın imzalanmasına kadar geçen görüşmeler üç dönemden oluşur. Birinci Dönem Görüşmeler, 28 Eylül 1959 – 21 Ekim 1960 tarihleri arasında yapılmıştır. 28-30 Eylül 1959'daki ilk görüşmelerde Türkiye, ortaklık ilişkisinin gümrük işbirliği üzerine kurulmasını, birliğin 12-24 yıl içinde gerçekleşmesini, AET organlarında temsil edilmesini, 200 milyon dolarlık bir yardım yapılmasını ve nihai amacının tam üyelik olduğunu Topluluğa bildirmiştir.

İkinci Dönem Görüşmeler kapsamında, 10-22 Nisan 1961 tarihleri arasında sadece bir görüşme yapılabilmektedir. Türkiye, bu görüşmelerde gümrük birliğine dayanan bir ortaklık anlaşması üzerinde ısrar ederken, Topluluk ekonomik işbirliğini ön plana çıkarmıştır. Bu dönemde Fransa Cumhurbaşkanı General de Gaulle, eski Başbakan Adnan Menderes ile eski Dışişleri Bakanı F. Rüştü Zorlu ve eski Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın idam edilmeleri üzerine, ilişkilerin dondurulmasını istemiş ve bu konuda etkin rol oynamıştır.

Üçüncü Dönem Görüşmeler, 18-22 Haziran 1962 ve 20 Haziran 1963 tarihleri arasında altı defa yapılmıştır. Görüşmelerin başlayabilmesi için önce, de Gaulle'nin veto-su kaldırılmıştır. AB ile ilişkiler tarihinde, Ankara'nın ne istediğinden emin, hızlı karar alabilen siyasi liderlerden biri Adnan Menderes ise, bir diğeri de İsmet İnönü'dür. 1963 Mayıs'ında hazırlıkları tamamlanan Ortaklık Antlaşması'nı parafe ederken, "Başımızın derde gireceğinden endişeliyim. Avrupa'ya kanca atmanın zararı yoktur. Ama ileride yükümlülükler ağır gelirse bu anlaşmayı durdurabilmemiz gerekir" diyen İnönü, "kanca atmanın yararının" ağır bastığını görmüştür.

Bu dönemde Türkiye, Topluluğa, Roma Antlaşması'nın 238. maddesine göre, gümrük birliğine dayanan üç dönemli ortaklık anlaşması yapılmasını, ayrıca 175 milyon ECU'lük mali yardım verilmesini kabul ettirmiştir. Görüşmeler süresince Almanya Türkiye'yi desteklerken, ekonomik nedenler ile İtalya, demokrasinin tam yerleşmediği iddiaları ile de Fransa Türkiye'ye devamlı zorluk çıkarmıştır.

1 – 4) 1976 Erteleme, 1978 Dondurma Kararları

Katma Protokollün 60. Maddesi çerçevesinde, 25 Aralık 1976 tarihinde tek taraflı bir karar ile tüm yükümlülüklerini dondurmıştır. Böylece, 1 Ocak 1976 tarihinde kadar yerine getirdiği gümrük indirimlerini, 1977 ve 1978 yıllarında yapmayacağını ve ertelediğini açıklamıştır.

1 – 5) 24 Ocak 1980 Kararları ve Sonrası

Dört yıllık bir aradan sonra 5 Şubat 1980 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısı sonucunda, ilk defa Türkiye'nin AT'na katılmasından söz edilmiştir. 6 Şubat 1980'de Dışişleri Bakanı Hayrettin Erkmen, Türkiye'nin yıl sonuna doğru Topluluğa tam üyelik başvurusunda bulunacağını açıklamıştır. Bu kararın gerekçesi, 1 Ocak 1981'de tam üye olacak olan Yunanistan'ın vetosuna engel olmaktır. 30 Haziran 1980 tarihinde yapılan Ortaklık Konseyi toplantısında Topluluk, Türkiye'ye ek tavizler verilmesini kabul etmiştir. Özellikle tarım ürünleri ithalatına uygulanan gümrük vergileri tavizleri, 1/80 sayılı Karar ile bir takvime bağlanmıştır.

AET ile ilişkilerin hızla düzelme yoluna girmesi, zamanın Milli Selamet Partisi'ni rahatsız etmiştir. Gelişmelerden hoşnut olmayan MSP, Hükümet ve Dışişleri Bakanı hakkında TBMM'ne bir gensoru önergesi vermiştir. 5 Eylül 1980'de önerge Mecliste kabul edilince Başbakan Süleyman Demirel, Dışişleri Bakanı Hayrettin Erkmen'den istifa etmesini istemiştir. Ayrıca Başbakan Süleyman Demirel, "Türkiye'nin Topluluğa girmesi şimdilik söz konusu değil" diyerek de demeç vermek zorunda kalmıştır. Bunun üzerine Dışişleri Bakanı Hayrettin Erkmen 6 Eylül 1980 tarihinde istifa etmek zorunda kalmıştır. 12 Eylül 1980'de Türk Silahlı Kuvvetleri'nin yönetime el koyması ve TBMM'ni feshetmesi sonucunda, Türkiye-Topluluk ilişkileri yeni bir döneme girmiştir.

1 – 6) 12 Eylül 1980 Askeri Müdahalesi ve Sonrası

Ankara Anlaşması'nın imzalanmasından 17 yıl sonra Türkiye'de 12 Eylül 1980 tarihinde 20 yıl arayla ikinci defa gerçekleştirilen askeri müdahale, Türkiye-Topluluk ilişkilerinin 6 yıl süre ile dondurulmasına yol açmıştır. Avrupa Parlamentosu 17 Eylül 1980'de sert bir tepki göstermiş, Türkiye'den demokrasiye dönüş konusunda bir takvim vermesini istemiştir.

6 Kasım 1983' de yapılan genel seçimler sonucunda, Anavatan Partisi seçimi büyük bir çoğunluk ile kazanmıştır. Yeni hükümet, ilişkilerin canlandırılması yönünde büyük

çaba harcamış, ekonomide liberalleşmeye gitmiş ve piyasa ekonomisinin yerleşmesine çaba harcamıştır. Bu gelişmeler olurken 1985 Temmuz ayında Başbakan Turgut Özal, zamanı geldiğinde ve şartlar olgunlaştığında Topluluklara tam üyelik başvurusunda bulunulacağını açıklamıştır. 17 Şubat 1986 tarihinde Konseyde, Komisyonun 1981 yılından bu yana dondurulmuş bulunan ilişkilerin normalleştirilmesi teklifini, Yunanistan'ın itirazlarına rağmen olumlu karşılanarak 16 Eylül 1986 tarihinde Ortaklık Konseyi'nin 6 yıllık bir aradan sonra toplanması kararlaştırılmıştır.

16 Eylül 1986'da Brüksel'de Bakanlar seviyesinde yapılan Ortaklık Konseyi'nde Topluluk, Yunanistan'ın itirazları sonucunda bir ortak görüş oluşturamamış, dolayısıyla Konseyden bir karar çıkaramamış, buna rağmen 12 Eylül 1980 tarihinden bu yana donmuş olan ilişkilerde normalizasyon süreci başlamıştır. ⁽⁴⁾

2 - ORTAKLIĞIN TEMEL BELGELERİ

2 – 1) Ankara Anlaşması

Türkiye'yi AET'na "ortak üye" yapan, taraflar arasında bir gümrük birliğine dayanan ve ileride tam üyeliği öngören Ortaklık Anlaşması, 25 Haziran 1963 tarihinde Brüksel'de parafe edilmiş, 12 Eylül 1963'de Ankara'da imzalanmış ve 1 Aralık 1964'te yürürlüğe girmiştir. Tam ismi "Türkiye ile AET arasında Bir Ortaklık Yaratan Anlaşma"ya, Ankara'da imzalandığı için Ankara Antlaşması'da denir. Ana ve temel ilkeleri bakımından Roma Antlaşması'ndan esinlenmiştir. Ancak Antlaşma 20 Şubat 1964 tarihinde onaylanmak için sunulduğu GATT' dan (General Agreement Tariffs and Trade) (Ticaret ve Tarifeler Genel Antlaşması) geçmemiştir. Gümrük birliğine geçiş için kesin bir plan ve program taşımayan bir anlaşmanın GATT' dan geçemeyeceği öne sürülmüştür. Buna karşılık Türkiye, Nikaragua ile El Salvador arasındaki benzer bir anlaşmanın GATT' dan onay aldığını belirterek itirazları ortadan kaldırmıştır. Buna rağmen Anlaşma, GATT Genel Kurulunda büyük tartışmalara yol açmıştır. Bunda, Türkiye'nin gümrük vergilerini 20 Mayıs 1964'te aniden yükseltmesinin büyük etkisi olmuştur.

Antlaşma, Topluluk ile Türkiye arasında gittikçe gelişen bir gümrük birliğinin kurulmasını öngörmektedir. Ankara Anlaşması'nın amacı, Antlaşmanın 2. maddesinde şu şekilde belirtilmiştir : "Anlaşmanın amacı Türkiye ekonomisinin hızlandırılmış kalkınmasını ve Türk halkının çalıştırılma seviyesinin ve hayat şartlarının yükseltilmesini sağlamak gereğini tümü ile göz önünde bulundurarak taraflar arasındaki ticari ve ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli olarak güçlendirmeyi teşvik etmektir. Bu amaçların gerçekleştirilebilmesi için 3.4 ve 5. maddelerde gösterilen şartlara ve usullere göre bir gümrük birliğinin gittikçe gelişen bir şekilde kurulması öngörülmüştür. Ortaklığın; bir hazırlık, bir geçiş ve bir de son dönemi vardır."

(4) Karluk, s. 269,270,271

Ankara Anlaşması, esas olarak 5 belgeden oluşur. Bunlar : Esas Anlaşma (33 madde), Geçici Protokol (11 madde), Mali Protokol (9 madde), Son senet ile işgücü konusunda taraflar arasında teati edilen mektuplarıdır.

Ankara Antlaşması, Roma Antlaşması'nın 238'nci maddesine dayanan ve Türkiye-Topluluk ortaklığının temel ilkelerini belirleyen bir "Çerçeve Anlaşması"dır. Ayrıntılar daha sonra protokol ile belirlenmiştir. Ankara Anlaşması, Topluluk ile imzalandığı için Topluluk içinde doğrudan uygulanan bir Topluluk Hukuku Belgesidir. Topluluk üyesi ülkeler ile de ayrıca imzalanması dolayısıyla bir Uluslararası Hukuk Belgesidir.

Türkiye'nin ileride Topluluklara tam üyeliğini amaçlamakta, ekonomik ve politik bir nitelik taşımaktadır. Ekonomik yönden Türk ve Topluluk üyesi ülkelerin arasındaki farkı kapatmak, bu amaçla belirli süreler içinde Türkiye'ye ekonomik yardım yapılmasını öngörmüştür. AET'nu kuran özgürlüğü ve koruma ve güçlendirme kararlılığı ise, Antlaşmanın politik yönüdür.⁽⁵⁾

2 – 2 –a) Ankara Anlaşması'nın Amacı ve ilkeleri:

İmzalandığı yer dolayısıyla Ankara Anlaşması olarak bilinen Ortaklık Anlaşması'nın amacı 2'nci maddesinde ortaya konmuştur:

"Antlaşmanın amacı, Türkiye ekonomisinin hızlandırılmış kalkınmasını ve Türk halkının istihdam seviyesinin ve yaşama şartlarının yükseltilmesini sağlama gereğini tümü ile göz önünde bulundurarak, taraflar arasındaki ticari, ekonomik ilişkileri aralıksız ve dengeli olarak güçlendirmeyi teşvik etmektir." (Madde 2/1)

Antlaşmanın ilkeleri ise giriş bölümünde sıralanmaktadır.

. Hızlandırılmış bir ekonomik kalkınma ve uyumlu bir biçimde ticaretin artırılması ile Türk ekonomisi ve Topluluk üyesi devletler ekonomileri arasındaki açığı kapatmak,

. Türk halkı ile AET üyesi ülke halkları arasında daha sıkı bağlar kurmak,

. Türk halkının yaşam seviyesinin yükseltilmesi çabasına destek vermek suretiyle Türkiye'nin ileride Topluluğa "tam üye" olmasını kolaylaştırmak,

. Roma Antlaşması'nın esinlendiği ülküyü birlikte izleyerek, barış ve hürriyet güvencesini pekiştirmek,

. Antlaşmada, Türk ekonomisinin kalkınmasına yardımcı olmak üzere, Topluluğun, belli bir sürede Türkiye'ye ekonomik yardımda bulunmasının gerekliliği de ayrıca vurgulanmaktadır.⁽⁶⁾

(5) Karluk,s. 272,273,274

(6) T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, 'Avrupa Birliği ve Türkiye', Ekim 1999 bas. s.315,316

2 – 3) Katma protokol

6 Şubat 1969 tarihinde başlayan görüşmeler, 22 Temmuz 1970'e kadar devam etmiştir. Geçiş Dönemini düzenleyen Katma Protokolün metni, Ortaklık Konseyi'nin 19 Kasım 1970 tarihli toplantısında kabul edilmiş ve bu Protokol, Mali Protokol 23 Kasım 1970'de Brüksel'de imzalanmıştır.

Katma Protokolün taraflarca onay işlemlerinin gecikeceği anlaşıldığından, Protokolün sadece ticari hükümlerini önceden yürürlüğe koyan Geçici Anlaşma, 21 Temmuz 1971'de imzalanmış ve 1 Eylül 1971'de yürürlüğe girmiştir. Böylece geçiş dönemi fiilen başlamıştır. Katma Protokol TBMM'nin 5 Haziran 1971 tarihli oturumunda kabul edilmiş ve 1 Eylül 1971'de yasalaşmıştır. 30 Eylül 1971'de GATT ve üye ülkeler parlamentolarında da kabul edildikten sonra, 1 Ocak 1973'de yürürlüğe girmiştir. Katma Protokol, Ankara Anlaşması'nda yer alan hükümlerin Türkiye'nin ekonomik durumuna uygun bir biçimde yürürlüğe konulmasını sağlayacak bir "uygulama anlaşması"dır. Protokol sanayi ürünlerinde gümrük birliği, tarım için tavisli rejim, işgücünün serbest dolaşımı, yabancı sermaye, yerleşme serbestisi, rekabet ve devlet yardımları, ihracatın desteklenmesi ve mali yardımlar gibi temel konularda, Türk ekonomisinin geleceği için çok önemli uygulama hükümleri içermektedir. ⁽⁷⁾

3 - ORTAKLIĞIN DÖNEMLERİ

3 - 1) Hazırlık Dönemi

Ankara Anlaşması'nın 1 Aralık 1964 tarihinde yürürlüğe girmesi ile başlayan ve 1 Ocak 1973 tarihine kadar devam eden bu dönemde, Türk ekonomisi ile Topluluk ekonomisi arasındaki farkı azaltmak üzere Türkiye'ye tek taraflı ödümler verilmiştir. Prensipte olarak 5 yıl sürmesi öngörülmüş olmasına rağmen 9 yıla uzamıştır. Hazırlık döneminin en önemli tarafı, Türkiye'ye tek taraflı "tarife kotaları" açılmasıdır. Tarife kotalarında, Kota miktarı limiti içinde tercihli bir tarife (gümrük vergisi) uygulanmakta, kota miktarı aşıldığında normal tarifelere geçilmektedir.

3 - 2) Geçiş Dönemi

A) Gümrük Vergileri İle Eş Etkili Vergi ve Resimlerin Kaldırılması

Katma Protokolün 1 Ocak 1973'de yürürlüğe girmesiyle birlikte hazırlık dönemi son bulmuş ve geçiş dönemi başlamıştır. Bu döneme geçişle birlikte taraflar, karşılıklı ödümlerle bir "gümrük birliğini" gerçekleştirmeyi amaçlamışlardır. Hazırlık döneminde Topluluğun tek taraflı verdiği ödümlere karşılık bu defa Türkiye'de yüklenim altına girerek belli bir zaman takvimi içinde kurulacak gümrük birliğini gerçekleştirmeyi

(7) Karluk, s. 275,276

taahhüt etmiştir. Kurulacak gümrük birliğinin, Roma Anlaşması'nda olduğu gibi "sanayi ürünlerini" kapsamı öngörölmüş, tarımsal ürünler için "ortak bir tarım politikası" izlenmesi kabul edilmiştir.

a) Topluluk Yüklölölükleri : Topluluk, Türkiye çıkışlı sanayi mallarına uyguladığı bütün gümrük vergilerini, Protokolün ticari hükümlerinin yürürlüğe girdiği 1 Eylül 1971'de, dört istisna dışında sıfırlamıştır. İstisnalar: bazı petrol ürünleri, perakende satışa arz edilmeyen pamuk ipliği, diğer işlenmiş pamuklu dokumalar, yün veya ince hayvan kılından yapılan makine dokuma halıdır. 1 Ocak 1985'ten itibaren istisnalar tamamen kaldırılmış ve böylece diğer ürünlerde gümrüksüz ihraç edilebilir hale gelmişlerdir.

b) Türkiye'nin yüklölölükleri : Türkiye, ilke olarak Topluluk çıkışlı sanayi ürünleri ithalatına (AKÇT ve EUROTOM ürünleri dışında) uyguladığı gümrük vergileri ile eş etkili vergi ve resimleri bir plan dahilinde aşamalı olarak 12 yılda sıfırlayacaktır. Ancak mevcut sanayi dallarından rekabet gücü az olanlar ile çocuk sanayilerin güçlenmesine imkan tanımak amacıyla Katma Protokolün 3 no'lu ekinde belirlenen makine mühendisliği malları, tarım ve elektrik makineleri, taşıt araçları gibi maddelerin gümrük vergileri 22 yılda kaldırılacaktır.

Türkiye 1 Ocak 1973 ve 1 Ocak 1976 tarihlerinde yüklölölüklerine uymuş ve 12 yıllık listede yüzde 10'luk 2, 22 yıllık listede ise yüzde 5'lik 2 indirim yapmıştır. İlk indirimler yapılmadan önce 31.12.1972 tarihinde Türkiye, gümrüklerini yüzde 10 oranında arttırmış, 1 Ocak 1973'te ise tekrar indirmiştir. 25 Aralık 1976 tarihinde alınan tek taraflı bir karar sonucunda, Katma Protokolün 60'ncı maddesine göre bütün yüklölölükler dondurulmuştur.

24 Ocak 1980 kararlarıyla birlikte Türk ekonomisinde başlatılan dışa açılma politikasına paralel olarak, 1976'dan sonra devamlı ertelenen gümrük indirimleri, 1987 yılındaki tam üyelik başvurusundan sonra yerine getirilmeye başlamıştır.

B) Ortak Gümrük Tarifesine Uyum (OGT)

C) Kotaların Kaldırılması

D) İhracat Miktar Kısıtlamaları ile İhracat Vergilerinin Kaldırılması ve Tekellerin Düzenlenmesi

E) Tek Vergi Prensibine Dayalı Olarak Hazırlanan Yeni İthalat Rejimi Işığında Gümrük Birliği

F) Ortak Ticaret ve Rekabet Politikalarına Uyum ⁽⁸⁾

(8) Karluk,s. 278,...293

3 - 3) Son Dönem

Son döneme geçiş otomatik olarak gerçekleşmeyecektir. Roma Antlaşması'nda, İkinci Bölümde belirtildiği gibi 4'er yıldan 3 dönemlik bir geçiş dönemi öngörülmüş fakat 12 yıl süreli olan bu dönemin en fazla 14 yıla kadar uzatılabileceği belirtilmiştir. (Roma Antlaşması, Md.8)

Ankara Anlaşması'nın 28'nci maddesi, Türkiye'nin Roma Antlaşması'ndan doğan yükümlülüklerinin tamamını üstlenebileceği bir duruma geldiğini göstermesi durumunda, akit tarafların, tam üyeliği görüşebileceklerini öngörmüştür (son dönem). Fakat Türkiye, Yunanistan'ın izlediği yoldan giderek son döneme geçilmesini beklemeden, 1987 yılında ortaklık statüsünden ayrı olarak bir Avrupa Devleti sıfatıyla Topluluklara tam üye olmak için başvuruda bulunmuştur.⁽⁹⁾

4 - TAM ÜYELİK BAŞVURUSU

Türkiye, 14 Nisan 1987 tarihinde, Ankara Anlaşması'ndan bağımsız olarak ve bu Antlaşmada öngörülen dönemlerin tamamlanmasını beklemeden bir Avrupalı devlet olarak; AKÇT'nin(Avrupa Kömür Çelik Topluluğu) 98 nci maddesine göre AKÇT'ne, AET'nin 237 nci maddesine göre AET'ye ve EURATOM'un 205 nci maddesine göre EURATOM'a tam üyelik başvurusunda bulunmuştur.

Böylece Türkiye, tam üyelik başvurusundan önce kendisine hissettirilen, Ankara Anlaşması'nın 28'nci maddesinde belirtilen duruma henüz ekonomik yönden ulaşamadığı savını ortadan kaldırmış ve Roma Anlaşması'nın "her Avrupalı Devlet Topluluklara katılmayı isteyebilir." Hükmünden yararlanmıştır. Türkiye başvuru tarihini özellikle 14 Nisan olarak belirlemiştir. Bundan amaç, AT Bakanlar Konseyi'nin 27 Nisan'da yapacağı toplantıda başvuruyu görüşmesini sağlamaktır.⁽¹⁰⁾

Tam üyelik Başvurusunun Nedenleri;

- Taviz Yıpranması,
- Türkiye'nin Ekonomide Yaptığı Reformlar Sonucunda Dışa Açılması,
- Topluluğun Önce Kuzeye, Sonra Güneye Genişlemesi,
- Tam Üyeliğin Sağlayacağı Avantajlardan Yararlanma,
- Mali Katkı Eksikliği,
- Sosyal Alandaki Sorunların Giderilmesi,
- Son Katılan Üyelerin Rekabet Korkularına engel olmak,

(9) Karluk.s. 294

(10) Karluk.s. 294

- Tek Taraflı Yükümlülükten Kurtulma İsteği,
- Tam Üyelik İçin Milli Güvenlik Kurulu Kararı (1981),
- Kalkınma Planlarında Tam Üyelik Konusunda Yer Alan Hükümler,
- Yunanistan Faktörü, (Yunanistan, 1.1.1981 tarihinde AT'na tam üye olduktan sonra, Türkiye-Topluluk ilişkilerine zarar vermeyeceğine ilişkin olarak Topluluğa verdiği yazılı garantiye rağmen, daima Türkiye'nin aleyhine bir tutum takınmıştır. Bu olumsuz durumu ortadan kaldırmanın tek yolu, AT'na üye olmaktır.),
- Savunma Faktörü. ⁽¹¹⁾

4 - 1) İşgücünün Serbest Dolaşımı

Ankara Anlaşması ve Katma Protokol, Topluluk ile Türkiye arasında sadece bir gümrük birliğini öngörmemiştir. Malların serbest dolaşımının yanında, işgücü, hizmetler ve sermayenin de serbestliğini amaçlamıştır. Fakat bu üç konudaki hükümler genelde bağlayıcı olmayıp, geleceğe yönelik dilekler niteliğindedir. Ankara Anlaşması'nın yürürlüğe girişini izleyen 12'nci yılın sonu ile 22'nci yılın sonunda kademeli olarak gerçekleştirilecektir (1.12.1976-1.12.1986 tarihleri arası).

Serbest dolaşım, Topluluk hukukuna göre dört temel haktan oluşmaktadır. Bunlar; açık işlere başvuru hakkı, iş bulabilmek için Topluluk içinde seyahat hakkı, işin yapıldığı ülkede oturma hakkı ile işin sona ermesinden sonra veya emeklilik durumunda o ülkede oturma hakkıdır. ⁽¹²⁾

4 - 2)Hizmetlerin Serbest Dolaşımı

Yerleşme serbestisi ve serbest hizmet edimi diğer bir deyişle hizmetlerin serbest dolaşımı, serbest çalışanların "dolaşım serbestliğini" kapsamakta yerleşme ve hizmet sunma haklarından oluşmaktadır. ⁽¹³⁾

4 - 3)Sermayenin Serbest Dolaşımı

Amaç, Topluluktan Türkiye'ye gelen ve Türkiye'nin ekonomik kalkınmasına katkıda bulunacak özel sermayeye tanınan rejimin iyileştirilmesidir. Sermayenin serbest dolaşımının sağlanması, uzun dönemde gerçekleştirilecek bir sistemdir. ⁽¹⁴⁾

4 - 4)Mali Yardım

Türkiye'ye, Ankara Anlaşması'nın yürürlüğe girdiği 1 Aralık 1964 tarihinden bu yana üç Mali ve bir Tamamlayıcı Protokol çerçevesinde Avrupa Yatırım Bankası kanalın-

(11) Karluk,s. 299

(12) T.C. Merkez Bankası yay., 'Avrupa Birliği El Kitabı', 1996,3.baskı,s.204

(13) Karluk, s. 310

(14) Karluk, s. 320

dan 752 milyon ECU tutarında finansman sağlanmıştır. Bu miktarın yüzde 33'ü sanayi ve tarım, yüzde 52'si enerji ve yüzde 14'ü altyapı-ulaştırma sektörlerine gitmiştir.⁽¹⁵⁾

5 - TÜRKİYE-AVRUPA BİRLİĞİ ORTAKLIĞININ ORGANLARI

Türkiye gibi AB'ne tam üye olmayan "ortak üyeler" Birliğin organlarına katılmamaktadırlar. Buna karşılık tam üyelere özgü yürütme ve yargı organları vardır. Bu organlara benzer görev yapmak üzere Türkiye ve AKP ülkeleri gibi ortak üye statüsündeki ülkeler için ayrı organlar oluşturulmuştur. Böylece, topluluk organları ile ortak üye organları birbirinden ayrılmıştır. Türkiye ile AB arasında ortaklık yaratan Ankara Anlaşması'nda taraflar arasındaki ortaklık rejiminin uygulanması ve gittikçe gelişmesini sağlamak amacıyla üç temel organ kurulmuştur. Bunlar:

5 – 1) Ortaklık Konseyi

Konseyin temel görevi, Ankara Anlaşması'nın uygulanmasını sağlamaktır. Bu amaçla Konsey üç tip yetkiyle donatılmıştır. Bunlardan Karar Yetkisi en önemlisidir. Diğerleri Tavsiye Yetkisi ve İnceleme Yetkisidir. Ortaklık Konseyi, Türkiye-AB ortaklığının en yetkili yürütme organıdır. Türk Hükümeti ile Topluluk üyesi ülke hükümetleri, Konsey ve Komisyon temsilcilerinden oluşur. Konseyde tarafların bir oyu vardır. Kararlar, oybirliği ile alındığından bir anlamda her iki tarafın veto hakkı vardır. Bakanlar ve Büyükelçiler seviyesinde toplanabilir.⁽¹⁶⁾

5 – 2) Ortaklık Komitesi

Ortaklık Komitesi, Ankara Anlaşması'nın 24/3'ncü maddesi uyarınca Konseyin 3/64 sayılı Kararıyla kurulmuş yardımcı bir organdır. Ortaklık Konseyi'ne görevlerinde yardımcı olur. Ankara Anlaşması'nın sağlıklı bir şekilde yürütülmesi için gerekli işbirliğinin devamını sağlar. Görevi, Ortaklık Konseyi'nin gündemini hazırlamak ve Ortaklık Konseyi'nin vereceği talimatlara uygun olarak, ortaklık ilişkisiyle ilgili teknik sorunlar üzerinde incelemeler yapmaktır. Konseye benzer bir yapıdadır. Teknisyenlerden oluşur. Komite, görevlerinin yerine getirilmesinde Konseye yardımcı olur.

5 – 3) Karma Parlamento Komisyonu

Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu Ankara Anlaşması'nın 27'nci maddesi çerçevesinde, Avrupa Parlamentosunun 14.5.1965, TBMM'nin 14.5.1965, Senatonun 14.7.1965 tarihli kararıyla 17.9.1965 tarihinde kurulmuştur. Parlamento Komisyonu, ortaklığın demokratik denetim organıdır. Görevi, Ortaklık Konseyi'nin kendisine sunduğu yıllık faaliyet raporlarını incelemek ve Türkiye-Topluluk ortaklığına ilişkin konularda tavsiyelerde bulunmaktır. Avrupa Parlamentosu ve TBMM tarafından kendisine gönderilecek sorunları görüşmeye yetkilidir. TBMM ve AP'den 18'er milletvekilinden oluşur.

(15) Karluk,s. 321

(16) Karluk, 329, 330

5 – 4) Gümrük İşbirliği Komitesi

Gümrük İşbirliği Komitesi, Ortaklık Konseyi'nin 15.12.1969 tarih ve 2/69 sayılı Kararı ile kurulmuş bir "teknik komite"dir. Görevi Ortaklık Anlaşması'nın gümrüklerle ilgili hükümlerinin doğru bir şekilde uygulanması amacıyla akit taraflar arasında idari işbirliğini sağlamak ve Ortaklık Komitesi'nin gümrük alanında kendisine verebileceği her türlü görevi yürütmektir. Kara alma yetkisi yoktur. Üye devletler gümrük uzmanları ve Komisyon servislerinin gümrük sorunları ile ilgili memurları ve Türk gümrük uzmanlarından oluşur.

5- 5) AB – Türkiye Ortak Danışma Komitesi

AB-Türkiye Ortak Danışma Komitesi, AB Ekonomik ve Sosyal Komitesi'nin 18 üyesi ile Türkiye'den çeşitli ekonomik ve toplumsal çıkar gruplarını temsil eden 18 üyenin katılımıyla, Ankara Anlaşması'nın 27 nci maddesi uyarınca kurulmuştur. Komitenin görevi, AB ile Türkiye arasında karşılıklı anlayış ve bilgilenme seviyesini yükseltmek ve iki tarafın yarar sağlayacağı fırsatları azami ölçüde arttırmaktır.⁽¹⁷⁾

6 - AVRUPA BİRLİĞİNE TAM ÜYELİKTE HUKUKİ ENGELLER

Türkiye'nin AB'ne katılımının gerçekleşmesi ile Türkiye uluslar üstü yetkiyle donatılmış olan bir örgüte tam üye olacaktır. Topluluğun kurucu anlaşmaları ile AB organlarının aldıkları kararlar, diğer üye ülkelerde olduğu gibi Türkiye'de de doğrudan uygulanacak ve Topluluk hukuku ile milli hukuk çatıştığı zaman Topluluk hukukunun üstünlüğü kabul edilecektir.

Süpranasyonal (uluslar üstü) hukuk düzeninin sağlanabilmesi için Topluluğa üye ülkeler, üye olmadan önce ya da sonra anayasalarında yer alan "egemenlik ulusundur" şeklindeki klasik kuraldan vazgeçmişler ve giderek egemenliğinin bir bölümünü Topluluğa tanıyan yeni bir yaklaşımı benimseyerek, anayasalarını bu yolla değiştirmişlerdir.

AB ülkelerinden bazılarının Anayasalarında egemenliğe ilişkin maddeleri şöyledir: İtalyan Anayasası Madde 11: "İtalya, öteki devletlere karşılıklılık şartı içinde, devletler arasında barış ve adaleti sağlayan bir düzen için gerekli olan egemenlik kısıtlamalarını kabul eder". Almanya Anayasası Madde 24: "Federasyon, devletlerarası kurumlara egemen haklar devredebilir". Belçika Anayasası Madde 25: "Belli yetkilerin kullanılması bir anlaşma ya da yasa ile devletler hukuku kurumlarına bırakılabilir". Lüksemburg Anayasası Madde 49: " Yasama, yürütme ve yargı yetkileri uluslararası örgütlere devredilebilir". Yunanistan Anayasası Madde 28: "Yunanistan'ın taraf olduğu uluslararası sözleşmeler iç hukuktan üstündür ve bir iç yasa hükmü ile çatışma halinde uluslararası

(17) Karluk, s. 336,337

sözleşmeler uygulanır. Bir uluslararası anlaşma ile ulusal kurumların anayasada öngörülen yetkileri uluslararası kuruluşlara devredilebilir".

Egemenlik kısıtlamasında ülkeler, kendi egemenlik yetkilerinde kısıtlamaya gitmek-
tedirler. Ancak, kısıtlanan egemenliğin kullanılması yine o ülke tarafından yerine geti-
rilmektedir. Oysa yetki devrinde bir kısıtlama söz konusu olmayıp yetkinin kullanılma-
sının devri söz konusudur. Türkiye'nin AB' ne üyeliği durumunda, hem egemenlik kısı-
tılamalarına ve hem de yetki devrine gitmek gerekmektedir. AB' nin uluslar üstü nite-
liği ile 1982 Anayasası'nın ilgili maddelerinin tam üyelik gündeme geldiğinde mutlaka
değişmesi söz konusudur.

Diğer taraftan AB' ne tam üyelik gerçekleşmese bile öncelikle ele alınması gereken
konu, uluslararası hukukun iç hukuka üstünlüğünün Anayasaya eklenmesi gereğidir.
1982 Anayasasının 90'ncı maddesinin 5'nci fıkrasında, "usulüne göre yürürlüğe konul-
muş, milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir" denilerek uluslararası antlaşmalar
iç hukuk normlarıyla eşit seviyede tutulmuştur. Bu hüküm ile Türkiye'nin tam üyeliği-
ni hukuken gerçekleştirmek mümkün değildir.

Anayasanın 16(yabancıların durumu), 23(yerleşme ve seyahat), 46 (kamulaştırma),
48 (çalışma hakkı ve ödevi), 50 (çalışma şartları ve dinlenme hakkı), 55 (ücrette adalet
sağlanması), 56 (sağlık hizmetleri ve çevrenin korunması), 60 (sosyal güvenlik hakkı),
73 (vergi ödevi), 166 (planlama), 174 (inkılap kanunlarının korunması) gibi hükümleri
de, Topluluk hukuku ile çatışmayacak şekilde yeniden ele alınmalıdır. Ayrıca tam üye-
lik durumunda vergi, resim, harç ve benzeri yükümlülükler, Topluluk mevzuatı ile ko-
nulanabilecek veya kaldırılacaktır.

6 Mart 1995 tarihli Ortaklık Konseyi Kararından sonra Türkiye, mevcut mevzuatını
hızla AB ülkeleri mevzuatına yaklaştırmak zorundadır. 13.12.1994 tarihinde Rekabetin
Korunması Hakkında Kanun (Anti Kartel Yasası) ile 23.2.1995 tarihinde Tüketicinin
Korunması Kanunu çıkarılmıştır. Bunların dışında yaklaşık 60 tasarı yasalaşmayı bek-
lemektedir. Ayrıca daha önce GATT olarak devam eden ve 1994 yılında
DTO'na(WTO) dönüşen Dünya Ticaret Organizasyonunun şu anda 140'dan fazla üye-
si vardır ve Türkiye'de 1951'den bu yana buraya üyedir. 1994 yılında WTO'nun kuru-
luşunu takiben Türkiye bu uluslararası Anlaşmayı 1995 yılında onayladığı için de güm-
rük birliğine katılsa da katılmasa da, globalleşen dünyada uluslararası yükümlülükleri-
ni yerine getirmek zorundadır.⁽¹⁸⁾

10 - NEDEN AB ÜYELİĞİNE KABUL ETTİLER?

• Balkanlar, Ortadoğu, Kafkaslar üçgeninde yıllardır süregelen jeostratejik önemi ve
ileri vadede AB'nin vazgeçemeyeceği partneri olma gerçeği AB'nin inadını kıran
önemli faktörlerden biri.

(18) Karluk, s.340

• ABD'nin Türkiye'nin rolünü açıkça tescil etmesi, "vazgeçilmez ortak" ilan etmesi ve Türk Cumhuriyetleri'ndeki tüm projelerinde doğal ortak olarak değerlendirmesi.

• Enerji koridorunda kavşak ülke haline geldi. Geleceğin enerji merkezi Orta Asya Türk Cumhuriyetleri'nin doğal zenginliklerini Türkiye'den Batıya aktaracak olmasını engelleyemediler.

• Türkiye'nin AB'ye aday olan ülkelerden en az altısının bir araya gelmesi ile oluşacak nüfusu tek başına barındırıyor olmasından dolayı büyük bir potansiyele sahip. Yaşlı nüfusa sahip Avrupa, genç ve kalifiye Türkiye nüfusunu disipline ederek avantaja dönüştürmeyi hedefliyor. (1997 nüfus tespiti sonuçlarına göre, 0-15 yaş grubu çocuk nüfusun toplam nüfus içindeki payı yüzde 31.2 olduğu tespit edilmiş olup, bu sayının 1998 yılında yüzde 30.7'ye ve 1999 yılında yüzde 30.2'ye düşeceği tahmin edilmektedir.)⁽¹⁹⁾

• Türkiye, sahip olduğu 650 bin kişilik ordusu ile AB'nin savunmasında kilit rol oynayabilir.

• AB'de üretilen mal ve hizmetlerin rahatlıkla Orta Asya ve Körfez ülkelerine transferinde köprü vazifesi görmesi.

• Yüzde 1'lik kalkınma hızıyla 75 bin kişiye istihdam oluşturan Türkiye, gelecekte yüksek orandaki kalkınma hızı yüzdeleriyle işsizlik problemini büyük ihtimalle halledecek.

• 65 milyon nüfus aynı zamanda büyük bir pazar.

• Enerji, ulaşım, iletişim alanları başta olmak üzere AB ülkeleriyle beraber dev projelerin ortaya konacak olması.

• Elinde dev su rezervleriyle gelecekte Ortadoğu barış sürecine katkı sağlayacak. Gelecek yüzyılın en önemli problemlerinden biri olacak su sorununda anahtar rol oynayacak. İsrail ile ilişkilerin geliştirilmiş olması önemli bir faktör.

• Yıllık GSMH'sı 206 milyar dolar 147 milyon nüfusa sahip Rusya'yı 65 milyonluk nüfus ve 204 milyar dolar GSMH ile takip etmekte.

Gelecek GSMH'nın daha da artacağı tahmin edilmekte. En büyük değişikliklerden biri de para birimi olarak Euro'yu kullanacağız. Bunun için enflasyonu acilen düşürmemiz, sonra da bol sıfırla yüklediğimiz Liramızı değiştirmemiz gerekecek.

• Türkiye'nin terör dahil, her türlü oyunu tezgahlamalarına rağmen, ülkenin bölünmemesi, teröre harcadığı 100 milyar dolarları aştığı tahmin edilen ekonomik yıkıma rağmen ayakta kalması ve PKK olayında olduğu gibi bu tür oyunlarda açıkça, reddedilemez şekilde yakalanmaları.

• 18 Ağustos Depremi'nden sonra oluşan insani duyguların devleti aşarak halk tabanında oluşturduğu yakınlaşma rüzgarı.

(19) Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı(1996-2000), 1999 Yılı Programı,s.39

11 - AB'NİN İSTEDİKLERİ VE BİZİM YAPTIKLARIMIZ

Demokratikleşme

• AB ne istiyor?

Askerin MGK aracılığıyla sivil hayat-taki rolünün son bularak, sivillerin askerler üzerinde kontrolünün sağlanması. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (AHİM) ters düşen Devlet Güvenlik Mahkemeleri'nin (DGM) kaldırılması, yargının daha fazla bağımsız olmasını sağlayacak reformlar yapılması.

• Türkiye ne yaptı?

DGM'lerde askeri üye bulunmasını içeren 143. Maddesi değiştirilerek, DGM'ler sivil bir yapıya kavuşturuldu. Yargının bağımsızlaştırılmasına yönelik çalışmalar yapıldı ama sonuçlandırılama-dı.

• Kıbrıs – Yunanistan

• AB ne istiyor?

Türkiye'nin adada iki toplumlu, iki bölgeli federal bir yapıyı temel alan BM kararları çerçevesine kalıcı bir çözüm bulunması için KKTC'yi ikna etmesi. Kıbrıs'ın bir bütün olarak AB'ne girmesine engel olmaması. Yunanistan'la sorunların uluslararası hukuk kuralları çerçevesinde çözümlenmesi.

• Türkiye ne yaptı?

Kıbrıs'ta kalıcı bir çözüm için konfederasyon önerdi. KKTC, resmen tanınmadan görüşmelere başlamayacağını bildirdi. Dolaylı görüşmeler olabileceği mesajını verdi. Yunanistan'la diyalog başlattı.

Yinanç, Barçın, 18 Ekim 1999 tarihli Milliyet gazetesi.

İnsan Hakları

• AB ne istiyor?

"İşkence ve kötü muameleye son verilmesi, yargısız infazların son bulması, ifade ve dernek kurma özgürlüğünün üzerindeki kısıtlamaların son bulması, idam cezasının kaldırılması, Güneydoğu sorununa askeri olmayan bir çözüm bulunması.

• Türkiye ne yaptı?

İfade suçlarıyla ilgili cezaların ertelenmesine yönelik yasa çıkarıldı, işkence suçlarının cezalarının arttırılmasını öngören yasa da kabul edildi.

Ekonomi

• AB ne istiyor?

En kritik konu, enflasyon. Türkiye enflasyonu AB'de ortalama enflasyon düzeyine (%1.8) indirmeli. Kamu maliyesini yeniden yapılandırmalı, özelleştirme hızlanmalı, devlet üretim faaliyetlerinden çekilmeli.

• Türkiye ne yaptı?

Türkiye enflasyonu düşürmek için IMF reçetesini uygulamaya hazırlanıyor. Yıllardır garanti ettiği halde 'üretim faaliyetlerinden' çekilmiyor. Yani özelleştirme yapamıyor. Ancak şu andaki hükümet geçtiğimiz günlerde hızlı özelleştirme yapacağı sözünü verdi. AB'nin Türkiye için yeri-ne getirmesi gereken ekonomik yükümlülükleri var.

12 - HER SÖZÜN BAŞI, KOPENHAG KRİTERLERİ

Avrupa Birliği, özellikle Kosova krizinden sonra, genişlemeye ilişkin uzun vadeli planlarını orta vadeye çekme kararı aldı. Bunun temelinde ise Kosova krizi veya benzeri olayların önüne ancak daha geniş bir Birlik bünyesinde sağlanacak barış, güvenlik ve demokrasi ortamı sayesinde geçilebileceği fikrinin ağır basmasıydı. Avrupa Birliği, genişlemeye yönelik olarak temel prensipleri Kopenhag zirvesinde tespit etmiş ve aday ülkeler için tam üyelik yolunu da bu ülkelerin Kopenhag kriterlerini yerine getirmeleri şartına bağlamıştır. Tam üyelik siyasi olarak, aday ülkelerin tüm organlarıyla demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve azınlık haklarının korunmasını garanti altına almasını gerektiriyor.

Avrupa Birliği Devlet ve Hükümet Başkanlarının Haziran 1998 Cardiff Zirvesinde kabul ettikleri karar uyarınca, Avrupa Birliği Komisyonu geçen yıl aday ülkeler hakkında İlerleme Raporları hazırlamaya başlamıştır. Bu Raporların ikincisi Brüksel'de Komisyon Başkanı Prodi tarafından açıklandı. Bu rapor Türkiye'nin, ilk defa tam üyeliğe resmen aday gösterildiği belge olarak da büyük önem taşımakta. Komisyon, Türkiye'nin tam üyeliğe hazırlanabilmesi amacıyla, 1997 Lüksemburg Zirvesinde diğer adaylar için yaptığı gibi, Türkiye'ye de tam üyelik öncesi stratejiler önermektedir. Raporda bu ortaklığın özetle aşağıdaki unsurlardan oluşması görüşüne yer verilmekte:

-Siyasi diyalogun derinleştirilmesi ve Ortak Dış ve Güvenlik Politikası çerçevesinde Avrupa Birliği'nin ortak tutumları ve faaliyetlerine ortak olunabilmesi imkanı,

-Tam üyelik öncesi mali yardım kaynaklarının tümünün tek bir çerçeve içinde eşgüdümünün sağlanması,

-Bütün Topluluk Programlarına tam katılma olanağı,

-Avrupa Birliği müktesebatına uyum sağlanmasına yönelik bir ulusal program ile birleştirilmiş bir katılma ortaklığının oluşturulması,

-Katılma Ortaklığının uygulanmasını izlemek amacıyla Avrupa Anlaşmaları kapsamında işleyecek bir mekanizmanın kurulması,

-Türkiye'nin mevzuat ve uygulamalarının Avrupa Birliği'ninki ile uyumlaştırılmasını teminen, Avrupa Birliği'nin müktesebatının analitik sürecinin incelemesinin başlatılması.

Bu unsurlar, Türkiye'nin Avrupa Birliği Komisyonu tarafından, artık diğer adaylar gibi, resmi aday olarak değerlendirildiğini açıkça göstermekte. Avrupa Birliği'nin Komisyonunun bütün bu önerilerinin AB'nin Helsinki Zirvesinde kabul edilmesi, başka bir deyişle, Türkiye'ye tüm unsurlarıyla resmi adaylık statüsünün tanınması, Türkiye-Avrupa Birliği ilişkilerinde yepyeni bir dönem başlatacak.

12 – 1) Siyasi Kriterler

Kopenhag zirvesinde tam üyeliğe kabulün ön şartı olarak belirlenen siyasi kriter tam üyeliğe kabulü, aday ülkelerin tüm organlarıyla demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını ve azınlık haklarının korunmasını garanti altına alacak bir yapıya sahip olmalarına bağlamaktaydı. Komisyon, orta ve doğu Avrupa ülkelerine ilişkin önceki görüşlerinde Slovakya dışındaki tüm bölge ülkelerin siyasi kriterlere uyum sağlayabildiğini ancak yine de bu ülkelerden bazılarının demokrasi, insan hakları ve azınlıklar konusunda daha fazla çaba sarf etmeleri gerektiğini belirtmekteydi. Bununla birlikte, Komisyonun 1998 yılı raporunda Türkiye'ye ilişkin olarak bu ülkenin siyasi kriterlerin hiçbirini yerine getirmediği belirtilmekteydi.

Komisyon, örneğin, Slovakya'nın Eylül 1998'deki genel seçimlerle iktidara gelen hükümetle birlikte bir çok siyasi reform gerçekleştirdiğini, buna bağlı olarak ülkede adil bir mahalli seçim düzenlendiğini, ilgili Uluslararası kuruluşlarla işbirliğine gidilerek azınlıkların kendi dillerini kullanmalarına yönelik bir kanunun Temmuz 1999'da yürürlüğe sokulduğunu ve yargı bağımsızlığına ilişkin anayasa değişikliklerinin hazırlandığını takdirle karşıladığını belirtmekte. Komisyon tüm bu reform hareketleri neticesinde Slovakya'nın da Kopenhag kriterlerine uyum sağladığını ilan ediyor.

İnsan hakları konusunda ise, Komisyon, aday ülkelerin çoğunda temel hak ve özgürlüklerin garanti altına alındığı görüşünde. Bu ülkelerin insan haklarına ilişkin uluslararası anlaşmalara taraf olmaya başlamaları da olumlu bir gelişme olarak değerlendiriliyor. Bu hususta Türkiye'nin geçen yıl hazırlanan raporda belirtilen konumuna göre pek bir ilerleme kaydetmediği ve Türkiye'nin özellikle insan hakları ve azınlık hakları hususlarında zayıf kaldığı belirtilmekte ve ayrıca ordunun MGK vasıtasıyla siyaset üzerinde yarattığı etkiye dikkat çekilmekte. Öcalan hususunda ise Birliğin idam cezasının uygulanmamasını ümit ettiği ifade edilmekte. Ancak, tüm bu olumsuz tablonun yanında siyasi kriterlere uyum yolunda bazı yasal düzenlemelerin de hazırlandığına da dikkat çekiliyor.

Aday ülkelerde, çoğulcu ve demokratik hükümet sistemlerinin işleyişine yönelik olumlu gelişmelerin yaşandığı belirtiliyor. Bunun en önemli kanıtı da Macaristan, Letonya ve Estonya'da yapılan şeffaf seçimler olarak gösteriliyor. Bu hususta Romanya'nın gerek ülke içinde yaşadığı grev dalgalarında gerekse de Balkanlar'daki kriz dönemlerinde demokrasi ve hukuk devleti ilkelerine saygılı tutumu Komisyonun dikkatini çekmiş.

Komisyonun önemli bir tespiti de tüm aday ülkelerde yolsuzluk ve rüşvetin artış kaydetmiş olması. Bunun başlıca sebebi ise kamu sektöründeki maaşların düşüklüğü ve ekonominin üzerindeki yoğun bürokrasi. Komisyon, bu ülkelerde yolsuzluk ve rüşvete karşı devreye alınan politikaların da çok başarısız olduğunun altını çizmekte.

Komisyon, Romanya'da bakımevlerinde bulunan yüz bin civarındaki çocuğun içe-

risinde bulunduğu şartları son derece olumsuz bularak hükümeti de bu konuda çözüm üretmekte aciz kaldığı için eleştirmekte. Komisyon bu hususta atılacak en önemli adımın ise çocuk bakımevlerinde asgari standartların yasal düzenlemelerle belirlenmesi ve bu standartlara ulaşılması için de devletin bakımevlerine yönelik mali yardımlar yapması olarak belirtmekte.

Komisyonun siyasi kriterler kapsamında önem verdiği bir diğer husus da azınlık hakları. Örneğin, Estonya Parlamentosu vatandaşlık kanununda bir değişiklik yaparak uyruksuz çocukların Estonya vatandaşlığına vatandaşlığına kabulüne yönelik düzenlemeler yapmış ve Slovakya Parlamentosu ise azınlık dillerinin kullanımına yönelik bir kanun çıkartmış. Sonuç itibariyle, Komisyon, aday ülkelerin siyasi kriterlere uyum yolunda doğru adımlar attığını bunun tek istisnasının ise Türkiye olduğunu belirtmiştir.

12 – 2) Ekonomik Kriterler

Aday ülkelerin tam üyeliğe kabul yolundaki durumlarını inceleyen Komisyon raporundaki Kopenhag zirvesinde belirlenen ekonomik kriterlere uyum kapsamındaki değerlendirmeler tüm Dünyada etkisini hissettiren Asya, Rusya ve Kosova krizleri dikkate alınarak kaleme alınmış. Tüm iktisadi verilerin yanı sıra ekonomik kriterler açısından en önemli husus Avrupa Birliği'nin aday ülkelerin en büyük ticaret ortağı konumunda olması. 1993 ve 1998 yılları arasında Birlik ile aday ülkeler arasındaki toplam ticaret hacmi tam iki katına çıkarak 180 milyar Ecu'ye ulaşmış.

Mevcut durumda on üç aday ülke Avrupa Birliği'nin toplam ticareti içerisinde % 10 payla ABD'den sonra (%20) ikinci sırada. Avrupa Birliği'nin 1998 yılında aday ülkelerle arasındaki ticaret fazlası 33 milyar Ecu civarında. Bu miktarın %35'i Polonya, % 25'i ise Türkiye ile yapılan ticaretten kaynaklanmakta. Komisyon, Birliğin Dünyanın geri kalanıyla arasında mevcut 13 milyar dolarlık ticaret açığının aday ülkelerle arasında mevcut olan ticari ilişkilerle kapatıldığını ve hatta artıya geçtiğini belirtmiş. Komisyonun yorumuna göre Türkiye'nin bu hususta Gümrük Birliği'nden kaynaklanan büyük bir avantajı bulunmakta.

Avrupa Birliği işler durumunda bir pazar ekonomisine sahip olmayı şu temel faktörlere bağlı olarak değerlendirmekte:

-Arz ve talep arasındaki dengenin pazar güçlerinin özgür davranışları neticesinde sağlanması; fiyatların ve ticaretin serbestleşmesi,

-Pazara girişlerin (yeni şirketlerin kurulması) ve pazarın terk edilmesinin (iflaslar) önünde hiçbir engelin bulunmaması,

-Hukuki sistemlerin ve özellikle de mülkiyet haklarına yönelik mevzuatın işler durumunda olması; kanunların ve sözleşmelerin uygulanabilir olması,

-Makro-ekonomik istikrarın (özellikle fiyat istikrarının) tesis edilmiş olması,

-Temel ekonomi politikalarının belirlenmiş ve istikrarlı olması.

Bu faktörlere göre yaptığı değerlendirme sonucunda Komisyon, Polonya, Macaristan, Kıbrıs, Estonya, Slovenya ve Çek Cumhuriyeti'nin işler durumda pazar ekonomisine sahip ülkeler olarak değerlendirilmesi gerektiğine ve son dönemlerde gerçekleştirdiği reformlar göz önünde bulundurulduğunda Letonya'nın ve Malta'nın da bu gruba dahil edilebileceğine işaret etmiştir. Bunun dışında, Slovakya ve Litvanya'nın önümüzdeki yıl içerisinde -planlanmış reformları gerçekleştirdikleri taktirde- bu kategoriye dahil olabilecekleri görüşünde olan Komisyon, Bulgaristan'ın da biraz yavaş da olsa pazar ekonomisini tesis yolunda ümit verdiğini belirtiyor. Bu durumda, büyük bir istikrarsızlığın hakim olduğu Romanya konusunda ise Komisyon tam bir tedirginlik içerisinde olduğunu ifade ediyor. Komisyon Raporu'nda Türkiye'nin pazar ekonomisinin bir çok temel özelliğini taşıdığına ve makro-ekonomik istikrarın sağlanmasına yönelik olumlu sonuçların alındığına değinmektedir.⁽²⁰⁾

13 - TÜRKİYE NELER YAPMAK ZORUNDA?

1. Türk hukuk mevzuatları 100 bin sayfalık Avrupa Hukuku'na uyumlu hale getirilecek. Fikir ve ifade özgürlüğünün önündeki tüm engeller kaldırılacak. İhale sistemi değişecek. Avrupalı şirketler de ihalelere talip olacak. İhale mafyası iş göremeyecek.

2. Demokratik kurumlar (sivil toplum örgütleri) özgürce çalışır hale getirilecek. Bu kapsamda çok iyi projeler hazırlayan ve AB'ne başvuran sivil örgütler önemli miktarlarda mali yardımlar alabilecekler.

Siyasi partilerin üzerindeki baskı kalkacak, parti kapatma zorlaşacak. Siyasi yasaklar kalkacak.

3. Rüşvet ve yolsuzlukların üzerine karalılıkla gidilecek. Çete ve mafya gibi oluşumlar ortadan kalkacak. Yargı üstündeki siyasi baskı sona erecek.

4. Sendikal haklar geliştirilecek. Örgütlenmenin önündeki engel kaldırılacak. Sendikaya üye olduğu gerekçesiyle kimse işten atılmayacak, atılan dava açılabilir.

5. Çevreyi kirletene, trafik kurallarını ihlal edene çok ağır cezalar gelecek. Toplu ulaşım sistemleri geliştirilecek. Otomotiv endüstrisi iyileşecek. Fakat 2000 yılında başlayan ve 2008 yılına kadar karbondioksit emisyonunun yüzde 25 azaltmayı taahhüt ettikleri anlaşma, yerli üretici firmaların ciddi yatırımlar yapmalarını gerektirecek. Artık kafalığı lüks görüp, binlerce insanın her hangi bir çarpma anında boynunun kırılmasına yol açan ve 350 kilometrede bir depo benzin harcayan otomobiller imal etmek mümkün olmayacak.

(20) www.ntv.com.tr/güncel

6. Eğitim – Öğretim Avrupa standartlarına yükselecek. En az iki yabancı dil bilen uzmanlar yetiştirilecek. Bilgisayar kullanımı yaygınlaştırılacak. Kültürel bağların güçlenmesi kapsamında öğrenci değişimleri gündeme gelecek. Türk öğrenciler bir yıl süreyle Cambridge veya Sorbonne’da okuyup kendi okuluna dönebilecek. Öğretmen ve çıraklar için de eğitim programları devreye girecek.

7. Güneydoğu sorunu uzlaşmayla bitirilecek. Ülkenin birlik ve bütünlüğü çerçevesinde bölgedeki insanlara kültürel haklar verilecek.

8. Radyo ve televizyonlara uygulanan sansür hafifleyecek. Sansürün her türlüyle mücadele edilecek. Kültürel yayınlar yapılabilir.

9. Devletin hantal kurumları derhal lağvedilecek. Özelleştirme girişimleri teşvik edilecek. Bireyin devlet organları karşısında gücü artacak.

10. Laiklik ilkesi tavizsiz uygulanacak. Ancak her türlü dini inancın bir kısıtlama olmadan kendisini ifade etmesine izin verilecek. Sosyal yaşantı değişirken, kutsal devletten kutsal vatandaş anlayışına geçilecek.

11. Gençler özel koruma altına alınacak. Gelişimleri için her türlü destek sağlanacak. Uyuşturucuya karşı mücadele programı hemen uygulamaya konabilecek.

12. AB Konseyi müfettişleri Türkiye’ye gelerek bütün mevzuat ve yasaları denetleyecek. Gerekli düzeltmeleri bizzat ve yerinde kendileri yapacak.

13. Enflasyon mutlaka düşecek. Bölgeler arası gelişmişlik farkı en aza indirilecek. Uluslararası Para Fonunun (IMF) reçeteleri harfiyen uygulanacak. Uluslararası piyasalarda Türkiye’nin kredibilitesi artacak. Büyük miktarda yabancı sermaye ve fon girişi bekleniyor.

Sanayi alanında yeni yatırımlar yapılacak, yeni iş alanları açılacak, yeni meslekler doğacak. Şirket evlilikleri artabilir. Bu yüzden yabancılara ofis, kiralık büro, kısa süreli kalınacak ev ihtiyacı doğacak.

14. Tarım kesiminde çalışan nüfusun azaltılması ve eğitilerek başka alanlara kaydırılması gündeme gelecek. Aynı şekilde işsizlikle mücadele edilecek.

15. KOBİ’ler güçlenecek. AB, KOBİ’lerin güçlenmesi için mali fonları devreye sokacak. Bugün yurtdışına üretim yapan KOBİ’ler doğrudan kendileri ihracat yapmaya başlayacaklar.

16. Çok ama çok yüksek oranda rekabet artacak, bunun sonucunda kalite yükselecek, ucuzluk gelecek. İnanılmaz derecede mücadele yaşanacak. Sağlık, adalet ve eğitim gibi hizmetlerin tümüne kalite gelecek.

17. Patent yasası çerçevesinde malların ve markaların taklit üretimi duracak. Dur-

durmayanlara ise çok ağır cezalar gelecek. Taklit mallara gerçek anlamda savaş başlatılacak.

18. Tüketici önem kazanacak. Firmalar, tek taraflı, dayatmacı, acımasız sözleşme şartlarını artık kabul ettiremeyecekler. Mutfaklarımızda ciddi değişiklikler gündeme gelecek. Bütün yiyecekler, AB'ne uyum kapsamında yeniden gözden geçirilecek. Gerçi Türkiye Rekabet Kanunu'nu çıkardı ama yasaların içi doldurulamadı, bazı maddeler uygulanamadı. Şimdi AB uyum yasaları gereği harçtan muaf ve davaları kısa sürede sonuca ulaştıran tüketici mahkemeleri kurulacak. CE damgasının kullanımı artacak. İnternet ticaretinde tebliğ yayınlanacak.

19. Hizmet sektörü atağa geçecek. Hayal bile edemeyeceğimiz bir çok alanda yeni iş sahaları açılacak.

20. Eurocart'lar yani AB değerlerini ve hukukunu bilen bürokrat ve yöneticilere rağbet artacak. İletişim-haberleşme, bilişim sektörleri ön plana çıkacak.

21. Küçük yaştaki hayvanların sakatatlarını yemeyi bırakmak zorunda kalacağız. Kokoreç, kelle-paça, beyin gibi sakatat satan dükkanlar kapanacak. 1 Ocak 2003'ten itibaren etlere konacak etiketlerde, hayvanların nerede doğduğu ve büyüdüğüne ilişkin bilgiler yer alacak. Hormonlu etler sıkı sıkı takip edilecek.

22. Dijital platformda büyük bir hareketlilik yaşanacak. Dijital yayıncılıkta ortaklıklar yaşanabilir. Basın-Yayın kuruluşları köklü düşünce değişikliğine gitmek zorunda kalacaklar.

23. Türkiye tam üye olduğunda TL yerine Euro para birimine geçmek zorunda kalacak. Para basma işini Avrupa Merkez Bankası üstlenecek. ⁽²¹⁾

14 - AB YOLUNDA NELER OLACAK? ADIM ADIM 2004

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne giriş yolunda 2004 yılına kadar uygulamaya geçirmesi gereken yasa, anlaşma ve düzenlemelerin listesi şöyle:

2000'de Yapılacaklar

* Sınırötesi TV sözleşmesi: Sınır Tanımayan Televizyon Direktifi ile uyum sağlanması için gerekli değişiklikler yapılacak.

* İnsan Hakları Başkanlığı: Başbakanlık bünyesinde İnsan Hakları Başkanlığı kurulacak.

* Ombudsman: İdarenin mevzuata saygılı ve uygun hareket etmesini, yetkisini ama-

(21) Barter Ekonomi dergisi, Ocak 2000, sayı 25 s.24,25,26

cına uygun kullanmasını temin etmek, kamu hizmetlerinin daha iyi götürülmesini sağlamak için Kamu Denetçiliği Kurumu oluşturulacak.

* Tanık koruma: Tanığın korunması, tanığa ödenecek tazminatlarla ilgili hazırlanan tasarı yasalaşacak.

* Kadının statüsü: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü Teşkilat Kanunu, Meclis'te ele alınacak.

* Aile içi şiddet: Aile içi şiddetin önlenmesi için yasa çıkarılacak.

2001'de Yapılacaklar

* Basın özgürlüğü: Basın suçlarının kapsamını ve öngörülen cezaların düzeyi azaltmak amacıyla Basın Kanunu değiştirilecek.

* Örgütlenme özgürlüğü: Kamu görevlerinin sendikal haklarını düzenleyen yeni yasa çıkarılacak.

* Sendika içi demokrasi: Çalışma yaşamında daha demokratik bir ortam oluşturulması, sendika içi demokrasinin sağlanması amacıyla, Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt ile İş Kanunu değiştirilecek.

* Sağlık Güvenlik Yasası: Çağdaş örgütlenmeyi içeren Mesleki Sağlık Güvenlik Yasası çıkarılacak.

* Çağdaş sanat ve meslek: 1932'de yürürlüğe giren Türkiye'de Türk Vatandaşlarına Tahsis Edilen Sanat ve Meslekler Hakkındaki Kanun'a ek olarak Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun çıkarılacak.

* Grev ve lokavt: İş, Demir-İş, Basın-İş, Sendikalar, Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt kanunları, yeniden şekillendirilecek. Tarım işçileri İş Kanunu kapsamına alınacak.

* İş ve işçi bulma: AB normlarına uygun olarak İşçi ve İşçi Bulma Kuruluşu yeniden yapılacaktır. Mahalli İdareler Reformu yapılacaktır.

* AB polisi: Çağdaş polisi yaratmak amacıyla Emniyet Teşkilat Kanunu, YÖK, Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamede değişiklik öngören tasarı çıkarılacaktır.

* Cezaevlerine çeki düzen: Cezaevi personeli ile tutuklu ve hükümlülerin görev ve yetkilerini esasa bağlayacak Cezaevleri Teşkilat Kanunu çıkarılacaktır.

* AB gardiyanları: Cezaevi personeli çağdaş yöntemlerle eğitilecek. Bu amaçla Ceza İnfaz Kurumları Personel Okulları açılacaktır.

* Yeni infaz düzeni: İnfazla ilgili değişik yasalarda yer alan düzenlemeleri çağdaş, uygulanabilir şekilde tek bir yasada toplayan tasarı yasalaşacak.

* Ceza Kanunu: Yeni Ceza Kanunu ile CMUK çıkarılacak.

* Kısa yargılama: Yargının yükünü ve sürecini azaltacak kanun çıkarılacak.

* Memur hakları: İş ve Emekli Sandığı Kanunları, AB normlarına göre yeniden düzenlenecek.

* Çocuk hakları: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumunun kurumsal yapısını güçlendirmek amacıyla hazırlanan tasarı ele alınacak.

* AIHM yolu: AIHM'in Türkiye aleyhine verdiği ihlal kararları ışığında ve yargılamada kullanılmamış yeni bir delilin varlığı halinde iade-i muhakeme ve tashihi karar yollarının işletilmesini engelleyen hükümler kaldırılacak.

* BM sözleşmeleri: Bütün AB ülkelerince imzalanan BM Medeni ve Siyasi Haklar, Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar, Irk Ayrımcılığının Önlenmesi sözleşmeleri onaylanacak.

* İdam cezası: İdamın kaldırılmasına dair 6 nolu ek protokol imzalanacak.

2002'de Yapılacaklar

* Düşünce özgürlüğü: Düşünce ve ifade özgürlüğünü kısıtlayan hükümler ayıklanacak. 2001'de Ceza Yasası, 2002'de Terörle Mücadele ve Siyasi Partiler Kanunu değiştirilecek.

* Bilim özgürlüğü: Bilim, sanat ve kitlesel özgürlükleri geliştirmek için Polis Vazife ve Selahiyat ile Sinema, Video ve Müzik Eserleri Kanunu değiştirilecek.

* Yaşama hakkı: Gözaltı, tutukluluk, işkence gibi kişinin özgürlüğünü kısıtlayan konularda düzenlemeler yapılacak.

* İletişim özgürlüğü: RTÜK'ün yapısı ve yetkileri yeniden düzenlenecek.

* Basına genel af: Devlet yapısını bozmaya kastetmemiş yazı veya yayınlardan dolayı gazeteci ve yazarların mahkum edilmesini engelleyecek değişiklikler gerçekleştirilecek. Cezaevlerindeki yazar ve gazeteciler için genel af çıkarılacak.

* Sendikal özgürlük: Dernek kurma özgürlüğü, toplantı ve gösteri yürüyüşleri demokratik toplumlarda olması gereken şekilde düzenlenecek.

* İşsizliğe çözüm: İşsizliği önlemek için Anayasa'nın 48. maddesi değiştirilecek ve yeni bir yasa çıkarılacak.

* İLO şartları: Hizmet İlişkinde İşveren Tarafından Son Verilmesi Hakkındaki İLO

Sözleşmesi hükümleri geçerlilik kazanacak.

* İş güvencesi: İşverenlerin hizmet akdini fesih hakkını kötüye kullanmalarını önleyici yasal düzenleme yapılacak.

* Tarıma güvence: Tarım ve orman işçileri İş Yasası kapsamına alınacak. Hava İş Yasası çıkarılacak.

* Gemi Yasası: Gemi adamlarının çalışma koşulları yeniden günün koşullarına uygun hale getirilecek.

* Adli kolluk: Adli Kolluk Kuvveti kurulacak.

* Avukata delil yetkisi: Avukatlara delil toplama yetkisi getirilecek.

* OHAL: Olağanüstü Hal mevzuatında demokratik hukuk devletinin gerektirdiği değişiklikler yapılacak.

* Sivil MGK: MGK'nın 5-5 olan asker ve sivil üye dengesi siviller lehine değiştirilecek. Sivil üye sayısı 10'a çıkarken, asker üye sayısı 5'de kalacak.

* Siyasi Ahlak Yasası: Yolsuzluklarla mücadele için Siyasi Ahlak Yasası çıkarılacak.

* Mal bildirimi: Haksız mal edinmeleri önlemek için Mal Bildirimi Yasası değiştirilecek.

* Kadın hakları: Kadının konumu ve sorunları yeniden değerlendirilecek ve bu çerçevede Türk Medeni Kanunu değiştirilecek.

* Aile mahkemeleri: Aile Mahkemeleri Kurulması Hakkında Kanun tasarısı yasalaştırılacak.

* Özürlü hakları: Özürlülerin sorunları tüm boyutlarıyla incelenip çözüme kavuşturmaya yönelik önlemler alınacak.

* Vatandaşlık Kanunu: Türk vatandaşı ile evlenen kadın ve erkek arasında eşitsizliği gideren Vatandaşlık Kanunu'nun 5. maddesinde değişiklik yapılacak.

* İşkenceye tazminat: İşkence, kötü muameleden dolayı AİHM'ce Türkiye aleyhine verilen kararlar gereğince devletin ödemek zorunda olduğu tazminatlar, suçu işleyen personelden alınacak.

2004'de Yapılacaklar

* Terör tazminatı: Terörle mücadele sırasında mağdur olan vatandaşlara tazminat ödenecek.⁽²²⁾

(22) www.ntv.com.tr/güncel

14 - TÜRK BASININDA AB ÜYELİĞİMİZİN AKABİNDE ÇIKAN YORUMLARDAN ÖZETLER VE GAZETE BAŞLIKLARI

Fuat BOL(Türkiye): "Türkiye'nin AB'ne üyeliğe adaylığı için, maalesef Kıbrıs feda edilmiştir! Üstelik Kıbrıs'la beraber Ege'de feda edilmiştir. Türkiye, kendisine oynanan oyuna gelmiştir."

Altumur Kılıç(Türkiye): "Babamın İstiklal madalyasının rozetini iftiharla göğsümdede taşıyorum. Ama şimdi merak ediyorum, dönüp dolaşıp, Avrupa'nın 1919'da istedikleri noktaya, egemenliğimizi kaybedebileceğimiz bir yere geldiğimize göre, babalarımız, dedelerimiz, istiklal harbini boşuna mı yaptılar?"

O zaman, bundan böyle İstiklal Marşı'nın yerine AB'nin marşı olan Beethoven'in 9. Senfoniye benimsemeliyiz!"

Mümtaz Soysal(Hürriyet): "Sözün kısası, yüz bin liraya ancak simit alınan çağda bile, Helsinki'de verilen adaylık kararı, bu biçimiyle, etse etse yine beş para eder. Çünkü, Türkiye'nin dış ilişkilerine atılmış bir büyük kazıktan ibarettir..."

Hasan Karakaya(Akit): "Yaşayacağımı umduğum bu "özgürlükler" benim ülkemden "toprak" vermeyi gerektiriyorsa; hayır "istemiyorum" kalsın...Zira; Ben, beni yönetenlerle "bin yıl" da olsa kavga ederim ve eninde sonunda kazanırım özgürlüklerimi. Ancak üzerinde "özgürlük mücadelesi" vereceğim toprak kalmazsa, nasıl kiminle dövüşürüm."

Engin Ardiç(Star): "Beş bin kere söyledik, dilimizde tüy bitti, ortada üyelik falan yok, sadece şartlı adaylık var... Türkiye, Yunanistan'ın istediğini verirse (Kıbrıs, Ege, kıta sahanlığı) Avrupa'nın standartlarına uyarsa (idam cezasını kaldırmak gibi), ileride üye olabilecek... Belki on beş, belki yirmi yıl, belki de otuz yıl sonra...Bu ekonomiyile hiçbir zaman...Ekonomisini düzeltse bile, bu nüfus patlamasıyla, bu işsiz güruhuyla, bu köylülükle, asla. (bu da bizim yorumumuz)..."

Emin Çölaşan(Hürriyet): "Hassas terazi şu anda çalışmıyor! Çalışsa bile yanıltır. İbrenin ne tarafa gittiğini epey bir süre sonra anlamamız mümkün olacak...Çünkü Karamanının koyunu, sonra çıkar oyunu! İnşallah iyi çıkar."

Kenan Akın(Türkiye): Kim ne derse desin veya nasıl düşünürse düşünsün, Avrupa Birliği'ne aday kabul edilme biçimini pek sindiremedik, izahı güç bir burukluk içindeyiz. "Kerhen" adaylık Türkiye'ye ne kazandırır bilemeyiz."

Emin Pazarcı(Akşam): "Bizimkilerin karlı olup olmadıklarını zaman gösterecek. Gelişen olaylar, kar-zarar bilançosunu ortaya koyacak."

Cengiz Çandar(Sabah): Türkiye dönüşü olmayan bir yola girmiştir. Avrupa entegrasyonu yani Türkiye-Avrupa bütünleşmesi; bir başka deyimle Türkiye'nin AB'ye üyeliği, artık dünden itibaren, Türkiye'nin vazgeçilmez stratejik hedefi haline gelmiştir.

Bugünden itibaren, Türkiye'de "sivilleşme süreci"nin önüne kim dikiliyorsa, Türkiye'nin geleceğine karşı suç işliyor demektir."

Ertuğrul Özkök(Hürriyet): "Bir gazeteci olarak değil, vatandaş olarak görüşüm: Benim torunumun kuralları, hakları, yaşam standartları ile tam bir Avrupa standartlarında yaşamasını istiyorum. Belki biz hayatı ıskaladık. Ama onların da ıskalanmasına yol açacak bir bencilliğe hakkımız yok."

Oktay Ekşi(Hürriyet): "Gözümüz aydın. Uzun yıllardır gördüğümüz rüyanın gerçekleşmesine artık çok zaman kalmadı... Batı uygarlığı ile bütünleşmek için iki yüzyıldan beri çaba gösteren Türkiye böylece amacı yönünden tarihi bir adım atmış oldu."

Tufan Güvenç(Hürriyet): "Helsinki Doruğu'nda Türkiye'nin aday ilan edilmesi ve Başbakan Ecevit ile iki bakanımızın coşku ile karşılanması hiçbirimizi sarhoş edip gevşetmesin. Elde edilen kazanım büyüktür ve Türkiye'nin yazgısını artık değiştiremeyecek bir rotaya kilitlemiştir."

Fatih Altaylı(Hürriyet): "Avrupa bizi istiyor, biz Avrupa'yı değil. AB'ye girmemize ramak kaldı. Ben sürecin beklenenden daha kısa olacağını düşünüyorum. Diğer adayların arkasında gibi görünsek de öne geçeceğiz."

Rauf Tamer(Sabah): "Artık oturup dersimizi çalışacağız. Yani yıllardır çalışmadığımız dersimizi. Niye ihmal ettik, bilmem ki. Ödevler üst üste yığıldı, çok birikti. Şimdi hepsini birden çalışıp, beynimize sokacağız."

Yılmaz Aktuna(Türkiye): "Türkiye'nin adaylığı bize de, Avrupa'ya da hayırlı olsun! Avrupa Birliği, aklını başına topladı. Avrupa'nın sınırını Meriç'te kesmek kapital hatasını düzeltti. Avrupa sınırının gerçek manada Avrasya'ya uzandığı Helsinki'de resmen tescil edildi."

Vecdi Tamer(Finansal Forum): "Avrupa uygarlığı Anadolu'dan çıkmıştır...Bu ülkenin muazzam atılgıncılığı, dinamizmi, dünyanın hiçbir ülkesinde rastlanılamayacak 4500 yıllık tarihi, insanının bitmez tükenmez yılmazlığı, iyi niyetliliği, pragmatizmi, ahlakı, gelenekleri, etnik dokusunun zenginliği, İrlanda Cumhuriyeti'nden Orta Asya'ya uzanacak yepyeni bir uygarlık girişimine olanak sağlayacak. İleride ki yıllarda Türkiye Avrupa'yı ateşleyecektir."

Zülfikar Doğan(Finansal Forum): "Yüz binlerce maddelik AB hukuku ekonomik mevzuat, sosyal mevzuatı, çevre mevzuatı, ticaret, sanayi, yatırım mevzuatı, bankacılık, insan hakları, demokratikleşme, yargılama ve tüm alanlardaki mevzuatı iç hukukumuzla adapte etmek, bunları kendi yasalarımız, yönetmeliklerimiz haline getirmek, meclisten geçirmek zorundayız...Konjonktür öylesine uygun bir biçimde üst üste çıkmıştır ki, bu tarihsel fırsatı yitirmek, Türkiye'nin geleceğini yitirmekle eş anlamlıdır."

Taha Akyol(Milliyet): "Türkiye'nin Avrupa'ya girmesi zor ve karmaşık bir süreç-

tiir ama genelde olumlu olaydır; sadece Avrupa''da daha da güçleneceğimiz için değil...

"Avrupalı Türkiye" dünya için "medeniyetler yakınlaşması"nın mükemmel bir örneği olacağı için..."

İsmet Berkan(Radikal): "Aslında ilk bakışta insana paradoksmuş gibi geliyor ama değil: "Türkiye'de Avrupa fikrinin en büyük ve en gerçek düşmanları çoğunlukla hayatlarının yarısını neredeyse tamamını Batılı gibi geçirmiş olan insanların arasından çıkıyor...Bunlar en basit deyiimiyle 'statükocular. Varolan iki arada bir derede durumun devamından medet uman, bu şartlar altında özgürlükleri savunan, ama gerçekte o özgürlüklerin yanından bile geçmeyenler..."

Zeynep Atıkan(Hürriyet): "Otuz beş yıllık bir rüyanın yeni bir noktası bu. Ben Türkiye için çok umutluyum."

Hasan Cemal(Milliyet): "Türkiye yeni yüzyıla, yeni milenyuma iyimserlikle, moral kazanarak giriyor. Dünyada birinci kümeye adaylığını koyuyor. Geline noktaı küçümsemeyin! Çünkü kolay gelinmedi buraya."

Güneri Civaoglu(Milliyet): "Orly Havalimanı'nın girişinde, gene "diğerleri" yazılı bölme önündeki pasaport kuyruğuna gireceğim. Ama hemen yandaki "AB üyesi ülkeler" yolcu kuyruğuna artık buruk bakmayacağım. Oradan da bir "G" günü, vize sorulmadan sadece pasaportumun kapağını gösterip geçeceğimi biliyorum."

Zülfü Livaneli(Sabah): "İşte globalleşen dünya bize altın bir fırsat sundu. 1000 yıllık düşümüz gerçekleşiyor. Dünyanın ilk ve tek Avrupalı Müslüman ülkesi oluyoruz. Kutlu olsun! Haydi!"

Asaf Savaş(Sabah): "Helsinki'de ortaya çıkan irade, "Türkiye için 1923'de Cumhuriyetin ilanı kadar önemli bir karardır. Her iki taraf için en doğru karardır. Hayırlı olmasını temmeni ediyoruz."

Yılmaz Karakoyunlu(Sabah): "Helsinki Zirvesi, dünya tarihinde Avrupa'nın bütünleşme ve olgunlaşma yolundaki en kritik dönemecidir. Avrupa, bünyesine farklı bir inanç, kültür ve yaşam değerini almıştır."⁽²³⁾

15 - NASIL BİR AVRUPA'YA DOĞRU?

Nasıl bir Avrupa'ya doğru gittiğimizi aşağıda AB'ne üye devletlerin Helsinki Zirvesi öncesinde TheEconomist'te yayımlanan temel göstergelerine göz atıldığında adaylık sürecinin başlatılmasıyla beraber, yapılacak çok işin olduğu ortaya çıkıyor.

(23) Barter Ekonomi dergisi, s.22,23

Ülkeler	GSYİH (Milyar\$)	Kişi Başına Düşen GSYİH(\$)	Nüfus (Milyon)	GSYİH artışı (%)	Enflasyon (%)
İngiltere	1.423.8	23947	59.5	2.6	2.6
Avusturya	217.9	26740	8.1	2.4	1
Belçika	262.8	25670	10.2	2.6	1.6
İtalya	1.236.9	20000	57.8	2.1	2
Danimarka	173.8	32576	5.3	1.8	2.4
Finlandiya	145	27979	5.18	3.8	1.7
Norveç	160.1	35853	4.5	2.2	2.1
Portekiz	116.7	11621	10.4	2.6	2.7
Fransa	1.464.9	24956	58.7	2.7	1.1
İspanya	576.8	14.623	39.4	2.9	2.3
İsveç	252.4	28417	8.9	3.3	1.7
İrlanda	98.1	26510	3.7	6.8	2.6
Hollanda	431.6	27200	15.9	2.7	2
Almanya	2.260.4	27337	82.7	2.3	1.4
Yunanistan	125.7	11860	10.6	3.7	2

10 Aralık 1999 tarihli Milliyet Gazetesi, Helsinki Zirvesi özel eki

16 - SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Helsinki Zirvesi'nin hemen sonrasında Türkiye – AB Derneği'nce Ankara Ticaret Odasında (ATO) düzenlenen 'Helsinki Zirvesi Ardından Türkiye – AB İlişkileri' konulu panelde konuşan ATO başkanı Sinan Aygün " Türkiye'nin aday ülke olarak Avrupa Birliği'ne kabulü bir kaç yönden ilginçtir. Ödün verdik mi, vermedik mi, tartışmaları tabi yapılacaktır. Bunu çok normal karşılıyorum. Ancak işin bir başka cephesi daha var. Bu güne kadar Hristiyan kulübü olmakla suçlanan Avrupa Birliği kendisine de özeleştiri getirerek, Müslüman bir ülkeyi bünyesine davet etmiştir. Takdir edilmelidir ki, bu kararı almak pek kolay değildir. Sadece kendi açımızdan olaya bakmayalım."

Sinan Aygün konuşmasına devamla "Üzülmemek elde değil. 25 senedir kanımızı emen enflasyon belasından kurtulmak için Helsinki'yi beklememeliydik.

Şu anda %12 olan kamu açığının, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYH)'ya oranının %3lere çekilmesi için hayırlı bir "davet" beklememeliydik.

Neredeyse Özelleştirme İdaresi Başkanlığı'nı özelleştirme noktasına geldiğimiz özelleştirmenin tamamlanması için Avrupa Birliği'ne görücü gitmeyi beklememeliydik.

Eğitimin kalitesini yükseltmek,

Gelir dağılımı uçurumunu kapatmak,

Kara ve demir yolu ağını genişletmek,

Serbest piyasa ekonomisini tam olarak uygulamak,

Tarım sektöründe devlet baskısını kaldırmak,

Bürokrasiyi azaltmak,

Trafik kazalarını azaltmak,

Ortalama yaşam ömrümüzü 10 yıl daha uzatacak tedbirler almak için 10 Aralık 1999 tarihini beklememeliydik."

"İtiraf edelim ki Avrupa Birliği yaptığı eleştirilerin hangisinde haksızdı?

- Kamu otoritelerinin işleyişindeki düzensizlikte mi?
- Yolsuzlukların diz boyu olduğu eleştirisinde mi?
- İnsan hakları konusunda yeterli ve özlenen gelişmelerin sağlanamamasında mı?
- Gelir dağılımındaki uçurumda mı?
- Maastrich ve Kopenhag kriterlerinin uzağında olmamızda mı?

Görüldüğü gibi bu eleştirilerin hiçbirine söyleyecek sözümüz yok.

Bunların hepsi doğru.

Kabul edelim ki, biz Avrupa Birliği'ni uzunca bir süredir istememiştik."

"Görülüyor ki, siyasetimiz sorunlarımızı çözememiştir. Halkımızın Avrupa Birliği adaylığını büyük bir sevinçle karşılamasının hikmeti budur. Vatandaşımız tünelin ucundaki ışığı görmüştür.

Varsın kokoreç olmasın, işkembe çorbası olmasın, dolmuş olmasın...

Ama diğer yandan, ihtilaller de, oy avcılığı da olmayacak, enflasyon da, işkence de olmayacak, çocuk ölümleri de, trafik cinayetleri de, arazi mafyası da olmayacak.

Türkiye tesadüfen yaşayan insanların ülkesi olmaktan çıkacak.

10 Aralık tarihi bunun için önemlidir.

Bu tarih, 3224 dolar kişi başı milli gelirden 20 bin dolar ortalama milli gelire doğru, yani zenginliğe doğru bir büyük yürüyüşün başlangıç tarihidir."⁽²⁴⁾

Yine aynı panelde Türkiye-AB Derneği Genel Başkanı Prof. Dr. Haluk Günüğur yaptığı açılış konuşmasında, " Türkiye Helsinki kararları ile Avrupalı olmamıştır. Avrupa için bir "çağdaş değerler bütünü"dür. Aslında Türkiye asırlardır Avrupalıdır ve bu yaşlı kıtaya tarihi, coğrafyası, kültürü hatta sosyo-ekonomik yapısı ile damgasını vurmuştur. Türkiyesiz bir Avrupa, Avrupasız bir Türkiye'yi düşünebilmek zaten olanaksızdır. Bu açıdan ele alındığında, Lüksemburg'da olduğu gibi, Helsinki'de çıkacak olumsuz bir karar Türkiye'nin Avrupalı olmadığı anlamını zaten taşımayacaktı. Bu nedenle, alınan kararlar aslında "malumu ilan" anlamına gelmektedir. Türkiye'nin AB'ne tam üyelik hakkı daha önce AB ile kaleme alınan bir çok hukuk belgesinde yer almaktadır."

Unutulmamalıdır ki Helsinki kararlarını hazırlayan ve kabul edenler arasında oy ve veto hakkı bulunan ve Türkiye ile ikili sorunları olan Yunanistan da vardır. Bu ülkenin siyasi liderlerinin kendi kamuoyuna götürecekleri bazı olumlu mesajlar da olacaktır. Aksi halde karar çıkarmak son derece güçtür. Dolayısıyla Helsinki Kararları bu açıdan tarafların çıkarlarını engelleyen bir metin olarak ortaya çıkmaktadır. Yine de bu kararlar Türkiye açısından olumludur."⁽²⁵⁾

Evet Sinan Aygün ve Haluk Günüğur'un konuşmalarına katılmamak elde değil. Uluslararası ilişkiler uzmanlarından sıkça duyduğumuz ve bu bilim dalının temelini oluşturan bir deyim vardır " Uluslararası ilişkiler kişiler arası ilişkilere benzer, karşılıklı çıkarlar üzerine kurulmuşlardır". Avrupa ile ilişkilerimize baktığımızda da bunun, ilişkilerimizin temelini oluşturduğunu görürüz. Yaklaşık 140 yıllık bir Avrupalı olma Türk Devletinin temel dış politikasını (bazen ufak sapmalar olsa da) oluşturmuştur. Batı ile ilişkilerimiz de hep karşılıklı çıkarlar üzerine olmuştur. 1870'li yıllardan beri Batı'nın nesini alıp almama hep tartışılır olmuştur. Osmanlı İmparatorluğunun çöküş nedenlerinden belki de en önemlisi İmparatorluğun Batıda daha önceden başlayan bilim ve teknolojiye geri kalması ve Batı ülkelerinin bu sayede öne geçmeleri olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Büyük Önder Mustafa Kemal ATATÜRK'ün Batıdan bilim ve teknolojiye geri kalmanın ne büyük bir felaket olduğunu onları takip etmemenin çok büyük bir hata olduğunu belirtmiştir.

1959 yılında başlayan AB ile bütünleşme, Türkiye Cumhuriyeti için kırk yıl sonra adaylığımızın tescili ile yeni bir döneme girmiştir. Bu Türkiye açısından oldukça önemli bir kilometre taşıdır. Türk insanının yıllardır giderek Devlete ve Kurumlarına olan güveninin azalmasını, son bir bir buçuk yıl içinde alınan reform niteliğindeki kararlar ve uygulamalar bu güven bunalımını tersine çevirmeye başlamıştır. Bu oldukça sevindirici

(24) ATO Başkanı Sinan Aygün'ün Türkiye-AB Derneği tarafından düzenlenen 'Helsinki Zirvesi Ardından Türkiye - AB İlişkileri' konulu panelde yaptığı konuşma

(25) Prof.Dr. Haluk Günüğur'un Türkiye-AB Derneği tarafından düzenlenen 'Helsinki Zirvesi Ardından Türkiye - AB İlişkileri' konulu panelde yaptığı açılış konuşması

ci olmakla beraber bunları sadece AB kapsamında ve AB ülkelerinde hakkımızda oluşan olumsuz imajı önlemeye yönelik olduğunu düşünmek kanımca yanlıştır. Çünkü yıllardır hep dillerde olan rüşvet, adam kayırma, birçok olayın üzerinin örtbas edildiği, adaletin tecelli etmediği, Devleti soyanların, dolandırıcıların, hırsızların saygın kişi itibarı görmesi gibi bir çok olumsuzluğun devam edeceği kanaatinin kamuoyunda oluşması, gelir dağılımındaki uçurumun sürekli büyümesi ve çarpık kentleşme vb. daha bir çok sorunun Türkiye'yi sarması gibi bütün olumsuzluklar adeta zirveye ulaşmış durumda idiler. Bu tür ortamlarda her türlü kötü niyetler rahatlıkla taraftar bulup güç kazanır. Sonuçta Devletin varlığını tehdit edici bir noktaya ulaşmak daha kolaydır ve Devlet bu tehlikenin farkına varmıştır. Ve biliyoruz ki her zirvenin bir inişi vardır. Son bir yıldır bütün bu uygulamalar ve reform niteliğindeki kararlar bu zirveden dönüldüğünü kanıtlamaktadır.

Türkiye, büyük bir ülkedir ve sorunları da büyüktür. Ancak bu sorunların üstesinden gelmek çok da zor değildir bu ülke için. Yeter ki karalılık ve devamlılık olsun.

Sunulan grafikler, veriler incelendiğinde ülkemizin durumunu kıyaslamalı olarak görmektediriz. Aramızdaki farkın azaltılması, sorunlarımızı ve çözüm önerilerini aşağıda sırlayacak olursak:

1. Eğitim; Türkiye'nin ilk ve öncelikli sorunudur derhal ele alınması gereklidir. Çünkü bütün sorunlarımızın temelinde eğitim eksikliği yatmaktadır. Bu alanda AB ülkeleri ile bir kıyaslama yaparsak, AB ülkelerinde bütçeden eğitime ayrılan pay, kişi başına eğitim harcaması oldukça yüksektir. Zorunlu eğitim ve yıl içinde eğitim süresi daha uzundur. Kadınlarda ve erkeklerde okuma yazma oranı daha yüksektir. Bu alanda bir seferberliğin başlatılması bu konuda gerekli yasal düzenlemelerin ivedilikle çıkarılması, en az yirmi yirmi beş yıl süreyle değiştirilmesi dahi teklif edilemez bir düzenleme yapılması acil bir ihtiyaçtır.

Zorunlu eğitimin uygulaması titizlikle takip edilmeli, yirmi birinci yüzyıla girerken çocuklarını okula göndermeyen ailelere mutlaka caydırıcı cezalar uygulanmalı, bu aileler özellikle kırsal kesimde olduklarından çocukların yaz tatillerini kamplarda geçirmeleri, sosyal aktivitelere katılmaları sağlanmalı ve bunların giderleri Devlet tarafından karşılanabilmelidir. Çünkü bu aileler çocuklarının giderlerini karşılayamadıklarını öne sürmektedirler. Kırsal kesim çocukları için yatılı bölge okulları yaygınlaştırılmalıdır.

Okumayı teşvik için zorunlu askerlik hizmeti sınıflandırılabilir; örneğin hiç okumamış biri 40 ay, temel eğitimi bitiren biri 20 ay, liseyi bitiren biri 12 ay gibi derecelendirilebilir ve liseyi bitirmeyen birine ehliyet vs. gibi bir takım haklar verilmez.

Kız çocukları şu andan itibaren bir süre zorunlu askerlik hizmetine alınabilir. Çünkü Ülkemizin bazı bölgelerinde hala okula gönderilmemektedirler. Bunlara hem teorik eğitim, okuma yazmanın öğretilmesi yanında, beden eğitimi verilmelidir. Yaşamı boyunca doğduğu yerden farklı bir yer görmemektedir, daha 13, 15 yaşında iken 70 yaşın-

da bir adamın üçüncü karısı olmayı kabul etmektedir. Eğitimsiz olduklarından çocuk sahibi olmalarında hiç bir karar veya söz sahibi olamamaktadırlar.

2. Nüfus; artış hızı çok fazla olduğundan Devletin altyapı hizmetleri bu artışa cevap vermekte yetersiz kalmaktadır. Artış hızının düşürülememesinin çeşitli nedenleri arasında inançlar ve siyasi nedenler başta gelmektedir. Örneğin bazı siyasi parti yöneticileri nüfus artışının düşürülmesini Türkiye'ye yapılacak en büyük kötülüklerin başında geleceğini öne sürmektedirler. Oysa artışı teşvik etmek kanımca yapılacak en büyük kötülüklerden biridir. Bu kesimler taraftarlarının artabileceğini ve bu sayede iktidara gelebileceklerini düşünmektedirler. Bu artış hızını düşürebilmek için çeşitli caydırıcı tedbirler alınabilir; iki çocuktan fazlasına sahip olanların vergileri arttırılabilir, ücretli çalışıyorsa sağlık giderleri için çocuk başına kesinti yapılabilir. Çünkü bir iş yerinde çalışan aynı statüdeki kişilerden çocuk sayısına bakılmaksızın aynı prim kesilmektedir ve Devlet aynı primle 1 çocuğa da 10 çocuğa da tedavi hizmeti vermektedir. Elektrik, su, doğal gaz vb. hizmetlerde ilave ücret alınması yoluna gidilebilir. İki çocuklu bir aile baz alınarak bunun üzerinde çocuğa sahip olanlardan çocuk sayısı ile orantılı olarak daha fazla fiyatla bu hizmetler satılabilir. Türkiye'de okumuş kesimde nüfus artış hızı daha düşükken, eğitim düzeyi düşük olan kesimlerde çok daha fazla olduğu için bu makas daha da açılmaktadır.

Diğer sorunları sıralamaya gerek görmüyorum, çünkü eğitim sorunu olmayan bir ülke diğer sorunlarını da çözmüştür veya kolayca çözer. Bu sorunlar çözüldükten sonra ülkemizde her şeyde kalitenin artacağını, birbirine saygılı, sabahları işe giderken yüzleri gülen insanlardan oluşmuş bir toplumun kısa sürede oluşacağı görmek sanıyorum zor değildir.

Farklı nedenlerle insanlarımız hayattan zevk almayarak adeta bir an evvel fani dünyadan göçmeyi düşünerek yaşamaktadırlar. Bu, yüzlerin hiç gülmemesinden, özellikle sabahları herkesin suratının asık olmasından, ufak tartışmaların bile çoğu zaman cinayetle sonuçlanmasından, şiddet içeren suçların yoğunluğundan anlaşılmaktadır. Oysa tersi bir durum, iş yerlerinde verimi arttırır, insanı yaşama daha sıkı bağlar. Bütün bunlar için ne kadar erken davranırsak o kadar hızlı yol kat edebiliriz. Nasıl mı başlayacağız? Şimdiden bir çok işyerinde insanlar eğitime alınmalı, yılın her günü iş yoğunluğu aynı değildir ve bir çok yerde konferans salonları mevcuttur. Bu zamanlar ve salonlar değerlendirilebilir, personel eğitilebilir, bilgilendirilebilir. Bu bilgilendirme bir çok alanda yapılabilir. Sadece iş ile ilgili olup olmaması önemli değildir. İnsanlar bu bilgiyi her alanda kullanabilir ve bilgili insanların en azından çocuklarına ve ev ortamına katkısı olur. Eğitim, sadece konferans salonlarında anlatılmakla kalmaz, zaman zaman birlikte ağaç dikme kampanyaları, eğlence kampanyaları şeklinde sürdürülebilir. Bu aynı iş yerinde çalışan insanlar arasında kaynaşmayı sağlar ve iş yerlerinde verimi arttırır.

Ceza evlerimizde binlerce tutuklu ve hükümlü bulunmaktadır. Bunlar tüm zamanlarını boş geçirmekteler ve hiç bir şekilde üretimde yer almamaktadırlar. Oysa burada karanlıklar tarımda, özellikle ormancılıkta ücret karşılığında çalıştırabilirler. Hem cezalarını

çekerler hem de kazandıkları parayla kendi geçimlerini sağlar, ailelerine destek olabilir ve devletin de yükünü hafifletebilirler. Her tutuklu veya hükümlünün bir yılda dikeceği en az 400, 500 ağaç ile yılda yüzlerce, binlerce hektarlık alanın ağaçlandırılması sağlanmış olur. Bu çalışmalar onların ruh sağlıkları üzerinde olumlu etki yapar ve sanırım hep görmeye alıştığımız isyan manzaraları vb. girişimler asgari düzeye iner.

Bir çok devlet yöneticilerinin de belirttiği gibi Türkiye büyük bir ülke, ve bu sorunları isterse çok kısa sürede aşabilecek güçte olan bir ülkedir de aynı zamanda. Şunu kabul etmek gerekirse gelişmiş ülkelerde üretim faktörlerinden en pahalısı olan zaman, bizde oldukça ucuz. Kişisel sohbetlerimizde bile zamanın hiç geçmediğinden şikayet ederiz. Günün herhangi bir zamanında ve her mevsimde kahvehanelerimiz tıklım tıklım zaman tüketen insanlarla doludur. Hep oyun oynanılarak harcanır.

Sanırım biraz tembel bir toplumuz, çalışmayı sevmiyoruz. Yine hepimiz tanık olmuştuk iki kişinin işlerinin rahat olup olmadığına ilişkin soru ve cevaplarına. Biri diğerine sorduğunda işin nasıl diye, cevap çoğunlukla "işim öylesine rahat ki akşama kadar oturuyorum" şeklindedir. Oysa rahatsızlık duymalıyız hiç bir işe yaramayıp boş oturuyoruz gibi bir cevaptan.

Her zaman ve her yerde yapılacak çok iş var bizi bekleyen. Ülkemiz toprakları erozyona uğramakta, verimsizleşmekte, köylü geçimini sağlayamamaktadır. Dağlarımız çıplak, bir serçenin yuva yapacağı bir çalı bile kalmamış iken biz topraklarımızı çölleşmeye terk etmekteyiz.

Oldukça faza çoğalıyoruz ama çok az üretiyoruz. Bir çok alanda seferberlik ilan etmemiz gerekli olduğu kanısındaım, özellikle yaşam boyu eğitim. Ne kadar erken davranırsak o kadar çok yol alırız. Bu günden tezi yok.

KAYNAKLAR

- 1 20 Mayıs 1999 tarihli Hürriyet gazetesi.
- 2 9 Haziran 1999 tarihli Hürriyet gazetesi.
- 3 13 Temmuz 1999 tarihli Radikal gazetesi.
- 4 18 Ekim 1999 tarihli Radikal gazetesi.
- 5 27 Ekim 1999 tarihli Radikal gazetesi.
- 6 1 Kasım 1999 tarihli Radikal gazetesi.
- 7 26 Kasım 1999 tarihli Hürriyet gazetesi.
- 8 7 Aralık 1999 tarihli Radikal gazetesi.
- 9 10 Aralık 1999 tarihli Milliyet gazetesi.
- 10 ALDOĞAN, Yazgölü, 13 Ekim 1999 tarihli Posta gazetesi.
- 11 ARAT, Tuğrul, ders notları (ATAUM).
- 12 ARSAVA, Füsün, ders notları (ATAUM).
- 13 AŞULA, Mustafa, 11 Haziran 1999 tarihli Türkiye gazetesi.
- 14 Avrupa Birliği'nin Kurumları, AB Türkiye Temsilciliği yayınları.

- 15 Avrupa Birliğinin kurumları. (ATAUM).
- 16 BARÇIN, Yinanç, 18 Ekim 1999 tarihli Milliyet gazetesi.
- 17 Barter Ekonomi, Aylık Ekonomi ve Politika Dergisi, Ocak 2000, sayı 25.
- 18 Başbakanlık Hazine ve Dış Tic. Müsteş. Yay. 'Avrupa Birliği ve Türkiye'.
- 19 BAYDAROL, Can, Ziraat Bankası Başak Dergisi, Ocak-Şubat 1999 Sayısı.
- 20 BAYRAMOĞLU, Deniz, 'George Soros ile röportaj', 21 Haziran 1999 tarihli Sabah gazetesi.
- 21 BİLİCİ, Nurettin, 'AB'de Vergilendirme ve Türkiye'nin uyumu', ders notları (ATAUM).
- 22 BİLİCİ, Nurettin, H.Ü. Ders notları
- 23 BOZKURT, Ömer, 'Avrupa Topluluğunun bütünleşme süreci ve Yapısı', Bir Genel Bakış'.
- 24 BOZKURT, Ömer, ders notları. (ATAUM).
- 25 Capital, aylık ekonomi dergisi, Ocak 2000 sayısı.
- 26 DÖNMEZ, Mustafa, T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı AB ile İlişkiler Genel Müdürlüğü, 'Gümrük Birliğinin Ekonomik Etkileri'.
- 27 GEZGİN, Eriş Meral, İKV Başkanı, 10 Aralık 1999 tarihli Milliyet gazetesi.
- 28 GÜNUĞUR, Haluk, ders notları (ATAUM).
- 29 GÜNUĞUR, Haluk, Ziraat Bankası Başak dergisi, Ocak-Şubat 1999 sayısı.
- 30 KARAMAN, Sibel, 28 Aralık 1999 tarihli Milliyet gazetesi.
- 31 KARLUK, 'Rıdvan, Avrupa Birliği ve Türkiye', 1994.
- 32 KARLUK, 'Rıdvan, Avrupa Birliği ve Türkiye', 1996.
- 33 Klaus- Dieter Borchard, Avrupa Bütünleşmesi.
- 34 SARIER, İlker, 'Üniversite dosyası, Türkiye neden sıkıştı', 27 Haziran 1999 tarihli Sabah gazetesi.
- 35 ŞAHİNÖZ, Ahmet, H.Ü. İİBF, 'AET Tarım Ürünlerinde Dış Tic. Politikası', Ankara, 1998.
- 36 ŞENER, Nedim, 27 Ekim 1999 tarihli Milliyet gazetesi.
- 37 T.C. Başbakanlık Dış Ticaret ve Hazine Müsteşarlığı, 'Avrupa Birliği ve Türkiye', 1999 yay.
- 38 T.C. Merkez Bankası yay. 'Avrupa Birliği El Kitabı' 1996, 3. baskı.
- 39 TÖRE, Nahit, Ders Notları (ATAUM).
- 40 TÖRE, Nahit, Ziraat Bankası Başak dergisi, Ocak-Şubat 1999 sayısı.
- 41 VERHEUGEN, Gunther, Türkiye'den sorumlu Avrupa Komisyonu Üyesi, 10 Aralık 1999 tarihli Milliyet gazetesi.
- 42 Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1996-2000), 1999 Yılı Programı.
- 43 Prof.Dr. Haluk Günuğur'un Türkiye-AB Derneği tarafından düzenlenen 'Helsinki Zirvesi Ardından Türkiye – AB İlişkileri' konulu panelde yaptığı konuşma
- 44 ATO Başkanı Sinan Aygün'ün Türkiye-AB Derneği tarafından düzenlenen 'Helsinki Zirvesi Ardından Türkiye – AB İlişkileri' konulu panelde yaptığı konuşma
- 45 16.01.2000 www/ntv.com.tr (Günce/AB)